

IISALMEN LUONTOUUTISET

II / 1991

Julkaisija:
Iisalmen Luonnon Ystävien Yhdistys ry.

IISALMEN LUONTOUUTISET

2 / 1991 joulukuu

JULKAISIJA:

Iisalmen Luonnon Ystävien Yhdistys ry.

VASTAAVA TOIMITTAJA:

Kai Jäderholm

Iisalmen Luontomuseo

Kulttuurikeskus
Kirkkopuistonkatu 9
74100 IISALMI

p. 977/ 1501 586

Sisällysluettelo.....2

Miten Pörsänmäen valkovuokot.....3

IISALMEN KASVISTON VAIHEITA

-Jääkaudesta nykypäivään.....4

-Jääkausi.....5

-Lämpökausi 5000 - 8000 vuotta sitten (3000 - 6000 EKr.)...7

-Pörsänmäen valkovuokot.....9

-Kaskeamisen jälkiä kasvistossa ja maastossa.....11

-Kasvistonmuutoksia Iisalmessa sadan viime vuoden aikana...13

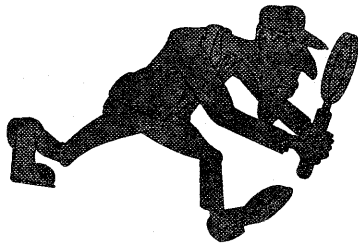
-Uustulokkaita ja satunnaiskasveja Iisalmessa.....17

-Kasvistollisesti kiinnostavia kohteita Ylä-Savossa.....23

-Iisalmen keskustan ja sen ympäristön kasvistollisesti
kiinnostavia kohteita.....28

Kävelysafari.....31

Tiedonantoja.....33

MITEN PÖRSÄNMÄEN VALKOVUOKOT ??

Tämä luontouutisten numero on koottu kasvi-teemanumeroksi. Eräänä syynä on kaupunkimme 100-vuotinen historia. Selvittelimme luontomuseon näyttelyssä jääkauden jälkeistä kasvihistoriaamme. Esimerkiksi lömpökauden asiat ovat vaikeasti tutkittavia asioita, niinpä olemme pitäneet Pörsänmäen valkovuokkoja reliktinä tuolta ajalta.

Seppo Vuokko käsitteli Pohjois-Savon luonto käsittävässä artikkelissaan valkovuokkoasiaa ja päätyi sanomaan, ettei valkovuokot ole jääkauden jälkeiseltä lömpökäudeltä. Koska pieni ristiriita oli siis olemassa päätimme kutsua Seppo Vuokon valaisemaan asiaan syksyn valkovuokkoiltaan.

Esityksessä Seppo Vuokko sitten pohti relikti-käsitystä. Pääsanoma oli että reliktillä eli jäänteellä tarkoitetaan sellaista kasvia tai kasvustoa, joka on ollut runsaana aiemmin suotuisten olosuhteiden myötävaikutuksesta, mutta levinneisyydeltään sittemmin vetäytynyt huippuvuosistaan.

Vetäytymisen yhteydessä on voinut jäädä erityisen suotuisiin paikkoihin kasviyhdyksuntia, jotka ovat kenneet selviytymään meidän aikaamme. Näin syntyneitä erillisesiintymiä pidetään siis relikteinä.

Valkovuokon osalta Seppo Vuokko piti hyvin epätodennäköisenä, että se jääkauden jälkeisellä lömpökäudellä olisi ulottanut levinneisyytensä näin pohjoiseen. Perustelu oli, että erillisesiintymiä pitäisi löytyä myös Kuopion eteläpuolisista lentokeskuksista, joissa kasvuedellytykset ovat hyvät.

Valkovuokkon leviäminen on hidasta, ehkä noin 50 metriä vuodessa optiimiolosuhteissa. Tämä siksi, että siemenet leviävät pääasiassa muraahaisten kuljettamina. Kun Pörsänmäen valkovuokot Seppo Vuokon mukaan eivät ole lömpökauden reliktejä, niin miten sitten on esiintymä syntynyt.

Seppo Vuokko ei osannut täysin asiaa selvittää, mutta totesi, että jonkinlainen onnekas kaukokulkeutuminen lienee syynä. Toisaalta todettiin yhdessä, että alueella täytyy ikää olla siis jo satoja vuosia. Arvoitukseski kuitenkin jää esiintymän ikä, sillä valkovuokoista ei jää fossiili-jäänteitä maaperään. Todettakoon että vanhimmat ihmisen jättämät esinelöydöt Savosta ovat noin 8000 vuoden takaa ja vanhimmat esinelöydöt Iisalimesta noin 6000 vuoden takaa.

Se onko valkovuokko ihmisen tuoma vai muuten kaukokulkeutunut jäi edelleen ratkaisematta, samoin kuin esiintymän alkaminen. Kaikesta huolimatta myös Seppo Vuokko piti Pörsänmäen valkovuokko esiintymää merkittävänä ja mielenkiintoisena sekä jatkoselvittelyä vaativana asiana.

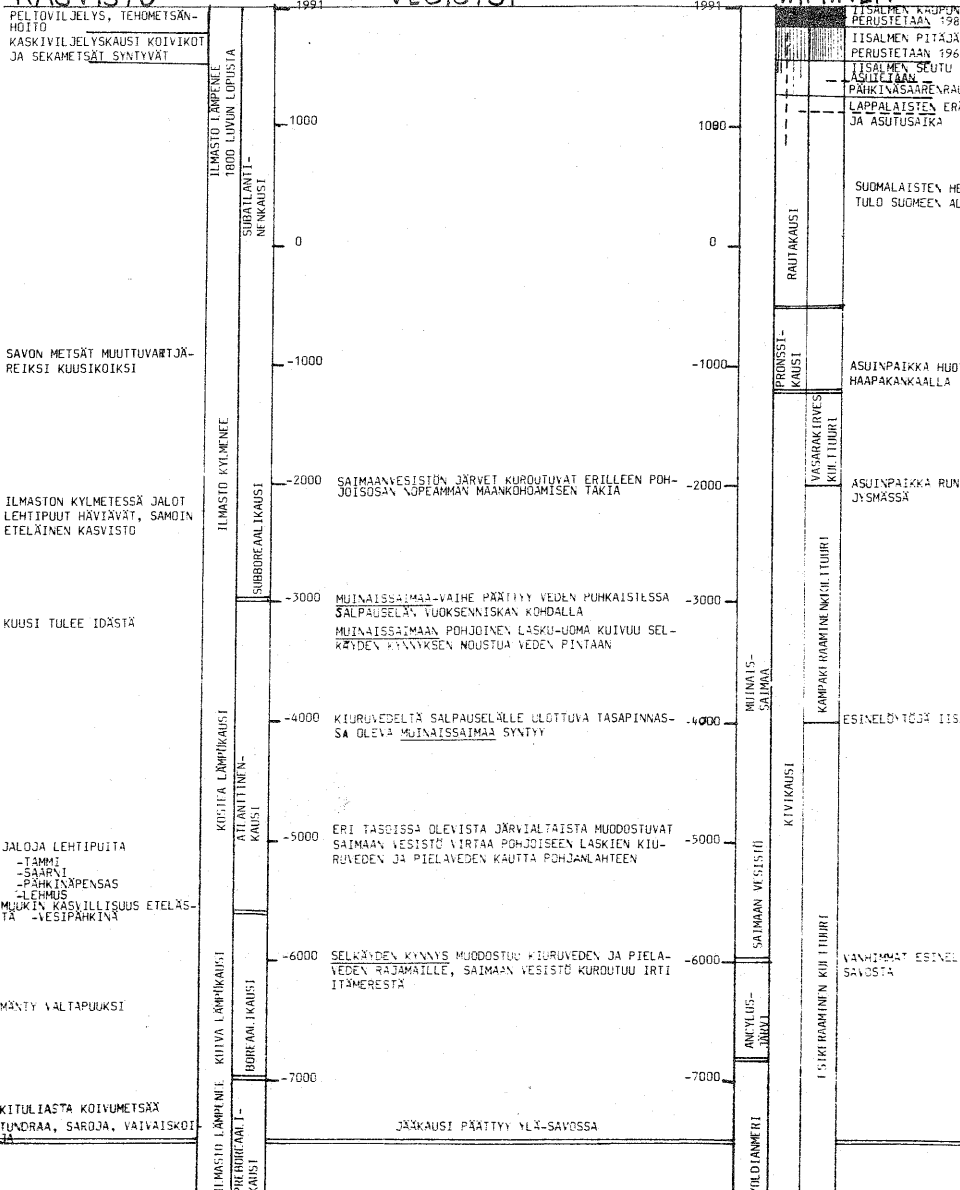
Niin että meillä säilyy salaperäisyys ja tutkittavaa riittää.

IISALMEN KASVISTON VAIHEITA jäkäkaudesta nykypäivään

KASVISTO

VESISTÖT

IHMINEN

☉ = mannerjätikkö

○ = korjuja

▼ = pähkinäpensaita

w = tundramaista kasvillisuutta

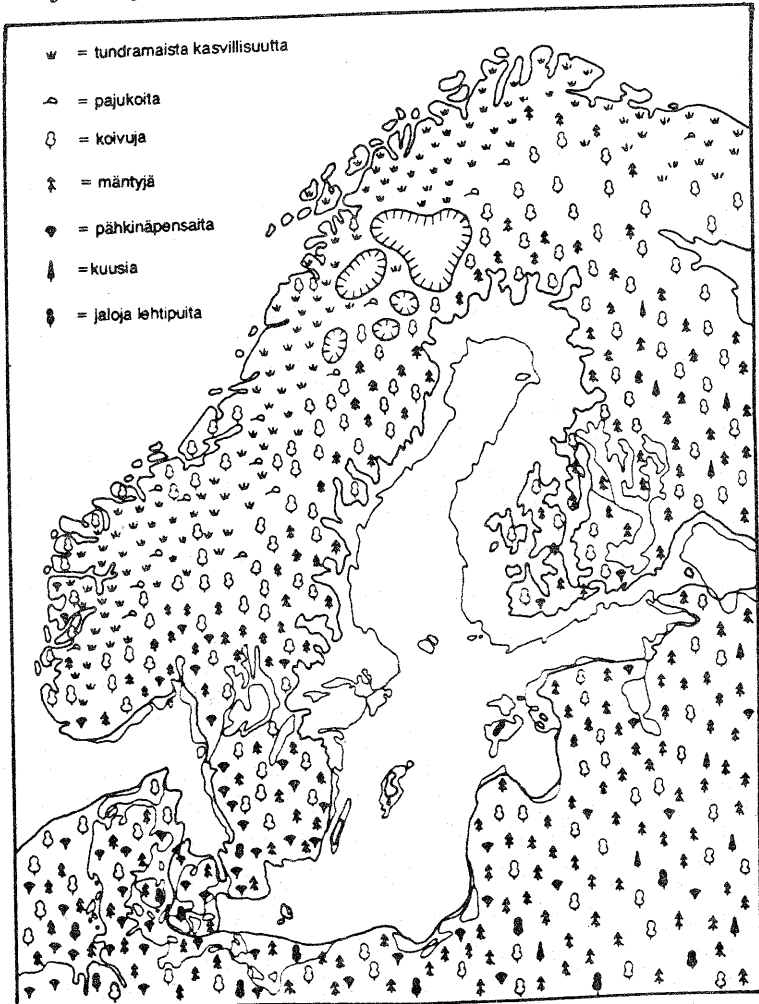
‡ = mäntyjä

▲ = kuusia

— = pajukoita

Pohjola vajaat 8 000 vuotta ennen Kristuksen syntymää (preboreaalikausi). Mannerjätikkö peitti vielä suuren osan alueesta ja meri lainehti jäätikön itä- ja eteläpuolella ulottuen Keski-Ruotsin kautta Atlantin valtamereseen. Pohjoisessa vallitsi vielä tundramainen kasvillisuus samaan aikaan kun Tanskaan oli jo saapunut pähkinäpensas. —Berglund, 1968: Vegetationsutveckling i Norden efter istiden, osittain korjattu ja täydennetty.

Boreaalikaudella (noin 6 700 e.Kr.) oli jäätiköitä vain vähän ja Suomen silloisia rantoja huuhteli suolaton Ancyclusjärvi. Mäntymetsät olivat yleisiä, mutta Suomen eteläisimpiin osiin oli jo saapunut pähkinäpensaskin. – Berglund, 1968: Vegetationsutveckling i Norden efter istiden, osittain korjattu ja täydennetty.

LÄMPÖKAUSI 5000 - 8000 VUOTTA SITTEEN (3000 - 6000 EKr.)

Maankohoamisen vaikutuksesta Nyky- Itämeren paikalle syntynyt Ancylysjärvi muuttui enemmän tai vähemmän yllättäen Litorianamereksi. Syynä oli uuden uoman syntyminen nykyisten Tanskan salmien kohdalle sortumana osittain ehkä siksi, että jään sulamisvesien nostama valtameren pinta murtui sisäänpäin.

Näin Suomi joutui osin Atlantin lahden rantamaaksi ja ilmasto lämpeni nopeasti. Seurauksena oli rikas ja monipuolinen elollinen luonto. Lämpenemisestä huolimatta ilmasto oli aluksi mantereinen, kesät ja talvet pitkiä, kevät ja syksy lyhyitä.

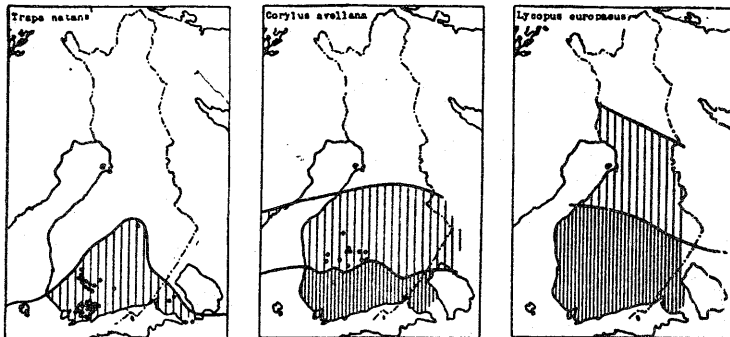
Noin 6500 vuotta sitten, lämpökauden huippuaikana, ilmasto tuli mereisemmäksi ja nimenomaan talvet sateisemmiksi. Näin tapahtui vahvaa soistumista, seurauksena etenkin kalkkipaikoilla paljon lettoja.

Kasvillisuudessa männyn ylivalta väheni ja pohjostui. Koivu ja leppä, myös tervaleppä, lisääntyivät erikoisesti. Reheville paikoille paikoille tulivat jalot lehtipuut, kuten tammi, vuorijalava, saarni ja metsälehmus. Viimeksimainittu kiipesi pohjoisimmillaan aina Hyrynsalmelle asti. Nykylevinneisyys metsälehmuksella rajoittuu juuri Ylä-Savon korkeudelle linjalle Kiuruvesi-Sonkajärvi, jonka Salmisenmäen yksilöt lienevät luonnonvaraisina kasvavista maamme pohjoisimpia.

Metsiköitä muodostivat edelleen nyt vain tammivyöhykkeessä kasvava pähkinäpensas ja jopa tyrnipensas. Kuuluisa erikoisuus tuolta ajalta Suomessa aina Siilinjärvelle asti esiintyneenä on ollut vesipähkinä (Trapa natans), jonka nykylevinneisyys on keskieurooppalainen ja jonka sadot nousevat vasta Väimerenmaissa samansuuruisiksi kuin lämpökauden Suomessa aikanaan.

Iisalmen alueen nykykasvilajeista pidetään jääkauden jälkeisen lämpökauden reliktinä erikoisesti kuuluisaa valkovuokkoa sekä kevätlinnunsilmää, joiden esiintymät Pörsänmäellä ja sen ympäristössä ovat korkeitten rantamuodostumien yläpuolella. Pintamyötäisesti kasvavissa rehevissä järvisämme kuten Haapajärvi ja Kesmimmäisenjärvi esiintyvät relikteiksi myös mainitut sahaletti, kilpukka ja haarapalpakko.

Jääkauden jälkeiseen lämpökauteen Iisalmen seudulla saa kasvillisuuden osalta lisätietoja mm. teoksista: O.V. Lumiala: Zwei Moorprofile aus Siilinjärvi, dem nördlichsten bekannten Fundort Fossiler Trapa Natans in Finnland (Helsinki 1940) ja A-M. Ruohomäki: Hanhillammen (Iisalmi) ja sen ympäristön kasvillisuuden historia (sivulaudaturtyö - Oulun Yliopiston kasvitieteen laitos 1983).

Eräiden eteläisten kasvien levinneisyys jääkaudenjälkeisellä lämpökaudella (harva viivointi) ja nykyään (tiheä viivointi). Vesipähkinä, pähkinäpensas ja rantayrtti.

Vesipähkinä (*Trapa natans*) kasvanut Maaningallakin. Allekirjoittaneelle kertoi Lapuan Maanviljelyslyseon I luokan oppilas Eelis Niskanen, että hän oli löytänyt viime kesänä Lapinlahden ja Maaningan rajamailta Mikansuon turvekerroksista noin 1,5 m syvältä merkiläisen näköisiä „sarvekkaita pähkinöitä“. Arvasin heti mistä oli kysymys ja saadakseni tarkempaa selvyttä asiaan näytin Niskaselle vesipähkinän hedelmän kuvaa. „Ihan tuollaisia ne olivat, juuri noin suuria“, tuumi N. ja ihmetteli, että ka' kun toisetkin ovat sattuneet samanlaisia löytämään! Pähkinät olivat olleet N:n kotona muidenkin nähtävänä, mutta nyt, niitä sieltä tiedusteltua, olivat ne hukkaan joutuneet.

Löytöön olisi mielestäni kiinnitettävä tulevana kesänä enemmän huomiota perinpohjaisemmin tutkimalla Mikansuon (sarasuo) pohjakerroksia, sillä muitakin subfossiilisia kasvilöytöjä siellä voisi tehdä. Nouseehan nyt Litorina-aikana kasvaneen vesipähkinän pohjoisraja huimaavasti, Luopioisista (L. Y. 1914, s. 231), Nastolasta ja Savitai-paleelta Maaningalle (ks. H. Lindberg, Suomen kartasto 1910. I, teksti karttalehteen N:o 20, s. 64, ja C a j a n d e r, Metsänhoidon perusteet I, s. 637).

Lapua 5. IV. 1919.

Veli Räsänen.

Eräitä kasvistollisia tietoja seudulta, jossa *Trapa natansin* hedelmä oletetaan Pohjois-Savossa löydetyn. Luonnon Ystävän toimituksen pyydettyä allekirjoittaneelta tietoja edellisessä mainitusta paikasta, joka on 6-7 km nykyiseltä asuinpaikaltani pohjoiseen, ja sen ympäristön kasvistollisista suhteista, pyydän ilmoittaa seuraavaa. Mainittu Mikansuo, jonne on matkaa Alapitkän asemalta n. 3 km Pöljälle päin, on Lapinlahden pitäjän Mikkajärvenkylän lähetyksillä, mutta kuuluneeksi silti Maaningan Pöljän kylään. Mikansuolla en ole käynyt, mutta kyllä kerran siitä $\frac{1}{2}$ -1 km päässä olevan Mikkajärven rantamilla. Järveä en päässyt veneen puutteessa tutkimaan; vain rannalta käsin näin siellä runsaasti m. m. *Nymphaea tetragona* a. Eräässä järven poikamassa oli hetteikkö, josta merkitsin seuraavat varsin hauskat kasvilajit: *Eriophorum latifolium*, *Carex dioeca* (rungs.), *C. helconastes*, *C. teretiuscula*, *Poa remota*, *Milium effusum* ja sammalia *Paludella squarrosa* (rungs.; fert.), *Aescha triquetra* (rungs.), *Hypnum intermedium* & C:o. Maaperä on siis ilmeisesti erikoislaatuista, hedelmällistä. Järven kahden puolen, vaikka useamman km päässä siitä on korkeita vaaroja, joilla retkeillessäni olen löytänyt m. m. seuraavat kasvilajit: *Glyceria remota*, *Listera ovata*, *Humulus lupulus*, *Actaea spicata*, *Tilia cordata*, *Viola mirabilis*, *Circaea alpina*, *Lonicera xylosteum*, *Campanula rapunculoides* ja *C. persicifolia*. Seutu on siis ilmeisesti varsin hedelmällistä ja soveliaasta vaatehaiden kasvilajien kasvamiselle; ja ennen lämpimämpinä kausina se on varmaan ollut vieläkin soveliaampaa niille. *Trapa natansin* täällä kasvaminen ei siis tunnu epätodennäköiseltä.

Pöljällä 27. IV. 1919.

O. Kyyhkynen.

PÖRSÄNMÄEN VALKOVUOKOT

Pörsänmäen valkovuokkoalue on n. 7 km pitkä ja leveimmältä kohdaltaan kilometrin levyinen, laiteiltaan harva ja laikuttainen.

Ydinalueesta on maanomistaja Martti Savolaisen toimesta 1972 rauhoitettu 3,2 ha:n suuruinen alue Savolanmäellä luonnonsuojelualueeksi, nimenomaan juuri valkovuokon vuoksi.

Valkovuokko ei Pörsänmäessä ole varsinaisesti uhanalainen laji. Rauhoitus onkin sen vuoksi, että kasvuympäristö rauhoitusalueella pidetään tyyppillisenä valkovuokkolehtona, leppää ja koivua harvaan kasvavana rinteenä. Nykyinen metsänhoitohan suosii täystiheitä havumetsiä, ja niissä valkovuokko ei viihdy.

Pörsänmäen valkovuokkoaluetta on pidetty jäänteinä eli reliktinä 5000-8000 vuotta sitten vallinneelta lämpökaudelta, jolloin täällä oli yhtä lämmintä kuin nykyään Kesi-Euroopassa.

Nykyisin valkovuokon taajakkoalueen pohjoisraja on Kouvolan pohjoispuolella n. 250 km etelämpänä. Tämän rajan pohjoispuolella on useita pieniä valkovuokkoesiintymiä, pohjoisimmat aina Paltamossa, Mieslahdessa ja Kontiomäellä saakka. Suurin näistä erillisistä esiintymistä on tämä Iisalmen Pörsänmäen valkovuokkoalue.

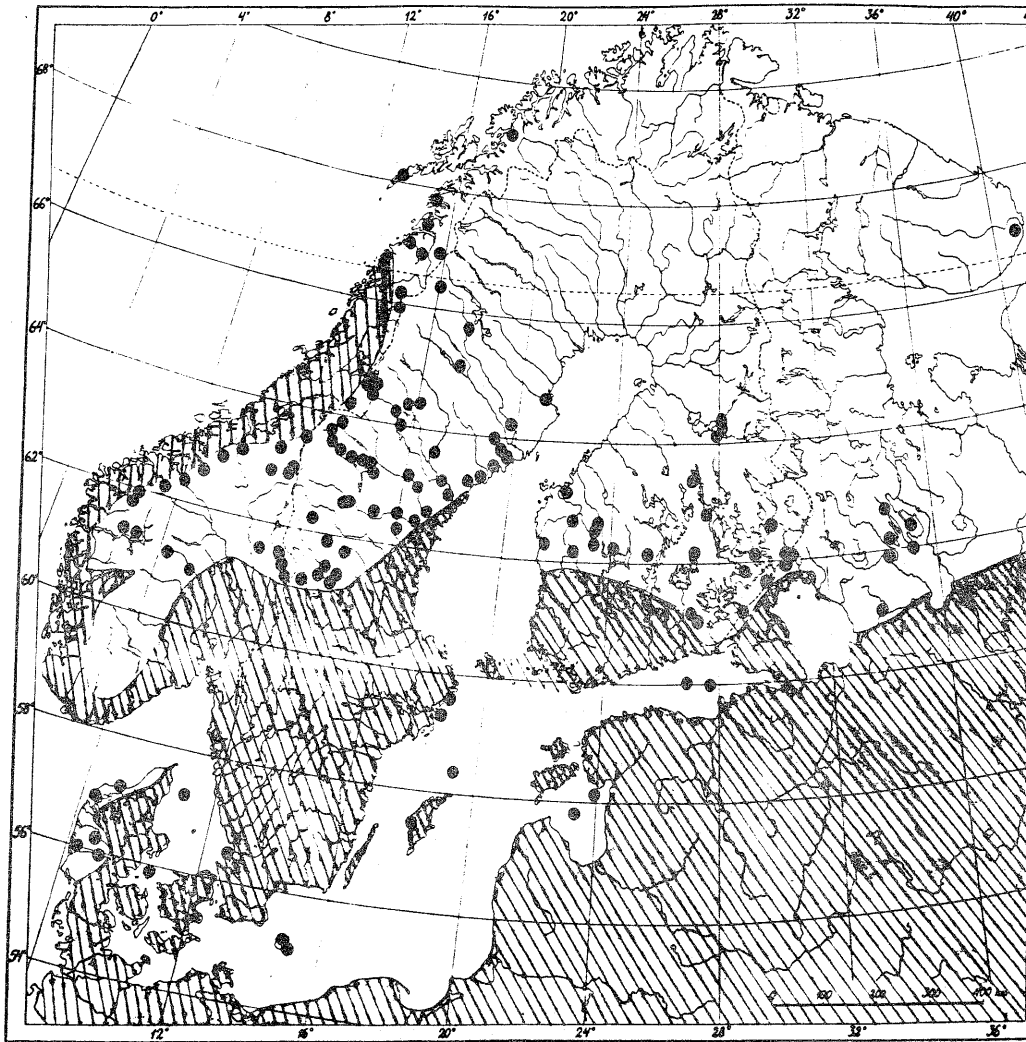
Pörsänmäen valkovuokkoesiintymä on ollut jo kauan tunnettu. Helsingin yliopiston kasvikoelmissa on näyte Pörsänmäen valkovuukoista vuodelta 1895. Näytteen on tallentanut biologian lehtori ja tunnettu botanisti A.J.Mela Etelänmäen talon luota.

Siellä kasvaa vieläkin vähän valkovuokkoa maantien toisella puolella. Ilmeisesti Mela on kulkenut pitkin maantietä eikä silloin ole voinutkaan nähdä Savolanmäen mahtavia valkovuokkolehtoja. Myöskään Sahlbergien kasviluettelossa vuodelta 1878 ei mainita valkovuokkoa, mutta hän ei käynytäkään Pörsänmäessä.

Valkovuokolla on kehälehtiä normaalisti 6. Pörsänmäessä tavataan paljon yksilöitä, joissa kehälehtiä on enemmän kuin 6, jopa 12. Samoin siellä tavataan vaalean lilan väristä valkovuokkoa ja sellaistaakin harvinaisuutta, jonka kehälehdet ovat kokonaan tai osittain liuskottuneita ja vihreitä.

Pörsänmäen valkovuokkoalue on ensimmäinen luonnonsuojelu-alue Iisalmissa ja on epäilemättä koko Ylä-Savon huomattavimpia. Sinne ja sen lähiympäristön valkovuokkoalueille suuntautuu keväisin monet luontoretket. Sieltä on myös moneen Iisalmen pihaan tuotu valkovuokko, joka sopivalle paikalle istutettuna menestyy hyvin, hoitaa itse itseensä ja leviääkin

Viljo Åberg

Valkovuokon leviämislue

KASKEAMISEN JÄLKIÄ KASVISTOSSA JA MAASTOSSA

Kaskeaminen alkoi Ylä-Savossa eräkauden lopulla 1500-luvulla, jolloin metsät täällä olivat järeitä ikivanhoja kuusikoita. Mäntymetsä oli vain harjuilla ja hiekkakankailla, koivua vain vähän järvien rannoilla ja purojen varsilla sekä korvissa.

Ensimmäiset kasket jouduttiin kaatamaan noihin järeisiin ja tiheisiin kuusimetsiin; syntyi kaski, jota sanottiin huhdaksi. Se kaadettiin aikaisin kesällä, ja siitä muistuttaa vielä huhtikuun nimi ja monet huhta-alkuiset tai -loppuiset paikannimet.

Huhtaan kylvettiin ruista. Yleensä otettiin vain yksi sato, jonka jälkeen huhta jäi nurmettavaan, pensottumaan ja lopulta metsittymään. Alueen reunoilla olevat koivut ja lepät siemensivät runsailla siemensadoillaan kasketun alueen, jolloin syntyi lehtimetsä, jopa puhtaita lepikoitakin. Savon synkät ja tiheet kuusikot muuttuivat valoisiksi koivikoiksi ja sekametsiksi.

Alue voitiin kasketa uudelleen 20-30 vuoden kuluttua, jolloin alueella oli nuorta lehti- tai sekametsää. Tällöin puhuttiin jo tavallisesta kaskesta. Siihen kylvettiin yleensä ohraa ja sitten kauraa parikin vuotta ennenkuin kaski jätettiin nurmettavaan.

Näillä tavallisilla kaskialueilla menestyi kyllä myös ruis ja niissa viljeltiin lisäksi tattaria, pellavaa, hampua ja naurista. Kaskea karhittiin risukarhilla ja sitä voitiin myös kylvää sahralla eli aatralla. Voidaan todeta, että kaikki Savon mustikkatyypit ja sitä parempien tyyppien metsämaat on moneenkin kertaan kaskettu.

Mitä jälkiä sitten luonnossa näkyy tuosta kaskikaudesta, jolloin Savo on sanottu kaskisavujen maaksi?

Kaskeamisen seurauksena metsien puulajikoostumus muuttui. Savosta tuli lehtimetsävaltainen tai osittain sekametsäinen. Pintakasvillisuudessa tapahtui myös suuria muutoksia. Kaskeaminen nosti maaperän viljavuutta jaalensi happamuutta. Käenkaali levisi näiden alueiden tyyppikasviksi. Onpa jopa lausuttu epäily, että käenkaali-mustikkatyypin (OMT) olisikin syntynyt juuri kaskeamisen seurauksena.

Ympäröiviltä alueilta levisi kaskialueille muitakin kasveja. Esimerkiksi mesimarja, jonka alkuperäinen kasvupaikka on ollut avoimet ja rehevät puronvarret sekä muut kosteikot.

Monia kukkanurmien kasveja levisi ahoille: ahomansikka, lillukka, vattu, siankärsämö, päivänkakkara, harakan- ja peurankellot, ruusu-roho ja nurmitädyke. Niistä monet tulivat viljelykasvien siementen mukana, siis tikkaruohoina, kuten ruiskaunokki.

Kaskista hävisi entinen kasvusto polttamisen vuoksi. Vain maitohorsmalla oli juurakko niin syvällä, että kaskeaminen ei sitä vahingoittanut. Muutaman vuoden päästä nousikin ahoille usein laaja ja tiheä horsmikko.

Aivan erikoinen oli huhtakurjenpolven esiintyminen kaskialueilla. Sen siemenet tarvitsevat lämpökäsittelyn, jotta siemen itäisi. Lämmön tulisi nousta aina +50 C, ja tuollaista lämpöä ei aurinkoisillakaan rinteillä täällä Savossa saavuteta. Sen sijaan kaskessa se syntyi ja huhtakurjenpolvi lähti kasvamaan.

Kivettömimmät ja asunpaikkojen lähellä olleet kasket on lopulta raivattu pelloiksi. Jos kaski oli kivinen kerättiin kivet pelloille raunioiksi taikka oikein ahkerat viljelijät saattoivat rakentaa niistä mahtavat kiviaidat pellon ympärille.

Suurin osa entisistä kaskista on kuitenkin metsämäina. Vanhat ahot ovat jo aikoja sitten metsittyneet, mutta lehti- ja sekametsien runsaus on kaskiajan perintöä.

Ahojen kasvit yrittivät pitää puoliaan puuston yhä kasvaessa ja tihentyessä. Muutamat kevätkukkivat kasvit viihtyivät vielä sittenkin kun puusto oli jo varttunut, kunhan puusto oli lehtipuita. Sillä keväisin kun puut olivat lehdettömiä aurinko paistoi maahan asti. Tällaisia ahojen kevätkasveja ovat juuri aho- ja metsäorvokit sekä Pörsänmäen valkovuokot ja linnunsilmä.

Viljo Aberg

IISALMEN LUONTOMUSEO

aukioloajat:

Ma, Ke-Pe	9 - 14
Ti	12 - 20
Su	12 - 16

Kasvistomuutoksia Iisalmessa sadan viime vuoden aikana

Kasvien yleisyys ja niiden väliset runsaussuhteet vaihtelevat ajan myötä. Iisalmen Luonnon Ystävien Yhdistyksen kasviharrastajat ovat saaneet käyttöönsä kasvitietoja 1870-luvun lopulta ja verranneet tuolloisia tietoja lajien nykyesiintymiseen omien havaintojen pohjalta. Runsaustuneita ja uusia lajeja on kirjoituksen mukaan huomattavasti enemmän kuin hävinneitä ja harvinaistuneita. Ainoa ilmeisesti kokonaan Iisalmesta hävinnyt laji on lapinleinikki, Ranunculus lapponicus.

Kasvillisuuden lajikoostumus muuttuu koko ajan. Muutokset ovat yleensä hitaita, minkä vuoksi niitä on usein vaikea huomata. Niiden tarkempi selvittely onkin hankalaa, jos kasvihavaintoja ei ole alueelta aikaisemmin tehty.

Iisalmessa on kasvillisuudesta laadittu luettelo jo vuonna 1878 eli sata vuotta sitten. Sen on koonnut professori John Sahlberg yhdessä vaimonsa Mimmi Sahlbergin kanssa. John Sahlberg oli hyönteistieteen professori Helsingin yliopistossa, mutta hän harusti myös kasvitiedettä.

Sahlbergien luettelo vuodelta 1878

Sahlbergit ovat oleskelleet Iisalmessa vuoden 1878 heinäkuussa ja elokuun aikupuolella. Ilmeisesti he ovat asuneet Ahmonsaaressa asessori ja metsänhoitaja Henrik Aminoffin luona. Hän on ainoa luettelossa mainittu henkilö, joka on antanut tietoja kasveista luettelon tekijöille, ja harvinaisten kasvien kasvipaikkana on usein mainittu juuri Ahmonsaari, silloinen sotilasvirkatalo Peltosalmenella. Luettelossa on 311 kasvilajia, ja se on ruotsinkielinen. Kasvit on mainittu tieteellisillä nimillä. Luettelon nimenä on "Förteckning öfver Kärlevxter observerade i närheten af Idensalmi kyrkoby i Juli och början af Augusti 1878".

Alkuperäinen kappale on käsikirjoituksena, ja sitä säilytetään Societas pro Fauna et Flora Fennican arkistossa Helsingissä. Iisalmen Luonnon Ystävien Yhdistyksellä on käytettävissään valokopio tuosta luettelosta. Luettelon ovat muokanneet suomenkieliseen muotoon FT h.c. A.J. Huuskonen, lehtori Matti Tallgren ja tämän kirjoittaja vuonna 1985. Kun alkuperäisessä luettelossa kasvien esiintymisrunsaus on esitetty sanallisesti, se on suomenkielisessä laitoksessa merkitty risteillä yhdestä viiteen (harvinainen — hyvin yleinen).

Sahlbergien luettelo käsittää silloisen Iisalmen kirkonkylän ja sen läheisyydessä olevat alueet. Kasvupaikoista tehtyjen merkintöjen perusteella luettelo käsittää nykyisen Peltosalmen alueen, kaavoitetun Iisalmen nykyisen keskustaajaman alueen sekä edelleen Iimäki—Iiranta—Soinlahti -alueen lähiympäristöineen.

Liitetaulukko on Sahlbergien luettelosta poimittu sellaiset edellämäinitulla alueella esiintyneet kasvit, joiden runsaudessa on tapahtunut vähi-

tään kahden ristin muutos. Kasvien nykyesiintyminen on arvioitu käyttäen apuna Sahlbergien luettelon suomenmuennettuun laitokseen merkittyjä nykyesiintymisiä koko Iisalmen hallinnolliselle alueelle. Lisäksi on käytetty tohtori A. J. Huuskosen laatimia kasviluetteloita Iisalmen kaupungin alueelta. Liitetaulukko on sisällytetty myös sellaiset kasvit, joiden esiintymisrunsaus merkittäisiin vähintään kahdella ristillä, mutta joita Sahlbergit eivät ole havainneet.

Leskenlehti (*Tussilago farfara*) näyttää yleistyneen Iisalmessa huomattavasti. — Luonnonkuva-arkisto/Reijo Wallin.

Yli-insinööri Viljo Åberg on Iisalmen Luonnon Ystävien Yhdistyksen pitkäaikainen jäsen.

Muutosten purteita

Vuodesta 1878 harvinaistuneita kasveja oli kaikkiaan 9, kun taas yleistyneitä lajeja oli 63, ja kokonaan uusia kasveja 58. Sadan viime vuoden aikana on Iisalimesta ilmeisesti hävinnyt vain yksi kasvi, lapinleinikki *Ranunculus lapponicus*, joka vuorokauden oli jokseenkin yleinen ja jonka kasvupaikkoina on mainittu Soinjoen ranta, Kirkonkylä, Poskimäki, Iimäki, Peltosalmi jne. Viimeinen näyte lapinleinikistä on A. J. Huuskosen ottama Iimäeltä. Näyte on Luonnonystävien kasvikokoelmassa. Sen jälkeen ei lapinleinikkiä ole tavattu Iisalimesta.

Kun Sahlbergit oleskelivat Iisalimessa vuonna 1878, oli Iisalimi vielä pieni kauppalala, joka oli perustettu 1860 ennestään rakentamattomalle alueelle. Kauppalan väkiluku oli 1878 vähän alle 600. Viereinen Iisalimen kirkonkylä oli täyttä maaseutua, joka käsitti Pappilan lisäksi useita torppia. Kaupunkien ja kyläyhteisöjen kasvistot oli silloin vasta alkanut muodostua.

Lärvälukenne Saimaan kanavan kautta Pietariin oli alkanut Nerkoon kanavan valmistuttua 1867. Varsinkin viljaa tuotiin Iisalmen satamaan, ja mukana tuli tätä tietä uusia kasvilajeja. Kun Savon rata valmistui Iisalmeen asti 1902, alkoi sitä myöten tulla uusia kasveja ratapihalle ja rata-ponkereille.

Sotien jälkeen ruvettiin rakentamaan korkealuokkaisia teitä, maan pintaa rikottiin laajoissa peltonraivauksissa ja viemäriojien kaivulla. Nämä alueet alkoivat täytyä ruderattikasveilla. Näin levisivät mm. leskenlehti ja pietaryrtti Ylä-Savossa yhä laajemmille alueille. Monet ihmisen seuralaiskasveja ovat puutarhakarkulaisia, viljelyjäänteitä tai tarkoituksella leviettyjä.

Yleistyneiden kasvien luettelossa kiinnittää huomiota, että sadan vuoden kuluessa olisi ilmaantunut 58 uutta kasvilajia, jotka ovat jääneet pysyvästi alueelle. Joukossa on paljon sellaisia, joiden ei oikein voi katsoa tulleen alueelle vasta vuoden 1878 jälkeen.

Uusien kasvien näennäisesti suuri lukumäärä johtunee siitä, että Sahlbergit ovat olleet Iisalimessa vain ehkä kuukauden ajan heinä—elokuussa, jolloin mm. kaikki kevätkasvit ovat jääneet huomaamatta, kuten esim. Iimäellä kasvavat kevätlinnunherne ja kullero. Sahlbergit eivät ilmeisesti ole retkeilleetkään Peltosalmi—Iimäki—Soinlahti -alueen ulkopuolella. Sen sijaan oheisessa liitetaulukossa esitetty kasvien nykyesiintyminen perustuu pääasiassa A. J. Huuskosen Iisalmen kasviluetteloihin, jotka sisältävät paikkakunnalla asuneen 35 vuoden aikana tekemät havainnot.

Uusien vakiintuneiden kasvien suuri lukumäärä näyttää hämmästyttävältä; onhan niin paljon puhuttu siitä, että ihminen toiminnallaan uhkaa hävittää monia kasvilajeja. Tällaista tietysti kyllä tapahtuukin, mutta vielä useammat kasvit saavat kiittää ihmistä siitä, että ne yleensä ovat saaneet alueella elämisen mahdollisuuden.

Ruiskaunokki (*Centaurea cyanus*) on selvästi harvinaistunut niin Iisalimessa kuin koko maassakin. — Pekka Tenhunen.

LEINÄKIELINNIEMI

Ranunculus lapponicus L.

Ranunculus borealis L.

PIKKU-ORON VÄRRE JA NIUKASTI

27.VII 1945

leg. A. J. Huuskenen

Ainoa lisaalasta varmuudella hävinnyt kasvilaji on lapinleinikki (*Ranunculus lapponicus*). Kuva on otettu viimeisen tunnetun havainnon ILYY:n herbarionäytteestä. — Pekka Tenhunen.

Liitetäulukko. Iisalmen seudun kasvilajit, joiden yleisyyden on havaittu muuttuneen sadan viime vuoden aikana merkittävästi (vähintään kahden ristin muutos). Tarkasteltujen alueiden eroista ja merkinnöistä tarkemmin tekstissä.

Kasvien yleisyyttä kuvaavat merkinnät:

Alkuperäinen merkintä Sahlbergin luettelossa (1878)	Suomeksi	Suomenkielisen luettelon (1985) merkintä
1) rar. r	harvinainen	X
2) tämligen sällsynt här och där, h.o.d.	jokseenkin harvinainen siellä taällä	XX
3) tämligen allmän	jokseenkin yleinen	XXX
4) allmän, allm.	yleinen	XXXX
5) mycket allmän, m.allm.	hyvin yleinen	XXXXX

1878 1985
Yleisyys

Hävinneet kasvit

Leinikkikasvit, *Ranunculaceae*
Lapinleinikki, *Ranunculus lapponicus* XXX —

Harvinaistuneet kasvit

Nokko-kasvit, *Urticaceae*
Rautanokkonen, *Urtica urens* XXXX X
Kohokkikasvit, *Caryophyllaceae*
Käenkuikka, *Lychnis flos-cuculi* XXXX XX
Vesirikkokasvit, *Elatinaceae*
Katkeravesirikko, *Elatine hydropiper* XXXX XX
Ärviäkasvit, *Haloragaceae*
Ruskoärviä, *Myriophyllum alterniflorum* XXXX XX
Naamakukkaiskasvit, *Scrophulariaceae*
Kevättädyke, *Veronica verna* XXXX XX
Asterikasvit, *Asteraceae*
Mali, *Artemisia absinthium* XXXX X
Ruiskaunokki, *Centaurea cyanus* XXXX X
Heinäkcasvit, *Poaceae*
Pohjantähkiö, *Phleum alpinum* XXXX XX
Rönsyröllit, *Agrostis stolonifera* XXXX XX

Yleistyneet ja lisaalmeen tulleet kasvit

Liekokasvit, *Lycopodiaceae*
Katinlieko, *Lycopodium clavatum* XX XXXX
Riidenlieko, *L. annotinum* XX XXXX
Kortekcasvit, *Equi setaceae*
Peltokorte, *Equisetum arvense* XX XXXXX
Lehtokorte, *E. pratense* X XXX
Metsäkorte, *E. sylvaticum* XX XXXXX
Järvikorte, *E. fluviatile* XX XXXXX
Kangaskorte, *E. hyemale* — XX
Nevaimarrekcasvit, *Thelypteridaceae*
Korpi-imarre, *Thelypteris phegopteris* XX XXXX
Alvejuurikasvit, *Dryopteridaceae*
Metsäimarre, *Gymnocarpium dryopteris* XX XXXXX
Metsäalvejuuri, *Dryopteris carthusiana* XX XXXXX
Soreahüenporras, *Athyrium filix-femina* XX XXXX
Kotkansiiپی, *Matteuccia struthiopteris* X XXX

Lummekasvit, Nymphaeaceae

Suomenlumme, *Nymphaea tetragona* — XXX
Konnanulpuikka, *Nuphar pumila* X XXX

Koivukasvit, Betulaceae

Harmaaleppä, *Alnus incana* XX XXXX

Kohokkikasvit, Caryophyllaceae

Nurmikohokki, *Silene vulgaris* X XXX
Puna-ailakki, *S. dioica* — XXXX
Valkoailakki, *S. latifolia* subsp. *alba* — XX
Luhtatähitimö, *Stellaria palustris* XX XXXX
Lehtotähitimö, *S. nemorum* — XX
Ketohärkki, *Cerastium arvense* — XX
Lehtoarho, *Moehringia trinervia* — XX
Ketoneiikka, *Dianthus deltoides* — XX

Tatarkasvit, Polygonaceae

Vesitatar, *Polygonum amphibium* XX XXXX
Katkeratatar, *P. hydropiper* — XXX
Orvokkikasvit, *Violaceae*
Aho-orvokki, *Viola canina* XX XXXX
Suo-orvokki, *V. palustris* XX XXXX
Kaiheorvokki, *V. selkirkii* — XX

	1878	1987		1878	1987
	Yleisyys			Yleisyys	
Ristikukkaiskasvit, <i>Brassicaceae</i>			Naamakukkaiskasvit, <i>Scrophulariaceae</i>		
Peltokaali, <i>Brassica rapa</i>	X	XXXX	Syyläjuuri, <i>Scrophularia nodosa</i>	—	XXX
Luhtalutukka, <i>Cardamine pratensis</i>	X	XXX	Rantatädyke, <i>Veronica longifolia</i>	—	XXX
Rantakanankaali, <i>Barbarea stricta</i>	X	XXX	Metsämatikka, <i>Melampyrum sylvaticum</i>	XX	XXXX
Peltokanankaali, <i>B. vulgaris</i>	—	XXX	Isolaukku, <i>Rhinanthus serotinus</i>	XX	XXXX
Rantanenätti, <i>Rorippa palustris</i>	XX	XXXX	Vesiernekasvit, <i>Utriculariaceae</i>		
Pelte-etikka, <i>Raphanus raphanistrum</i>	—	XXX	Isovesierne, <i>Utricularia vulgaris</i>	X	XXX
Ratakrassi, <i>Lepidium densiflorum</i>	—	XX	Vesikuusikasvit, <i>Hippuridaceae</i>		
Pihakrassi, <i>L. ruderalis</i>	—	XX	Vesikuusi, <i>Hippuris vulgaris</i>	X	XXX
Kevattaskuruoho, <i>Thlaspi alpestre</i>	—	XX	Kellokasvit, <i>Campanulaceae</i>		
Ukonpalko, <i>Bunias orientalis</i>	—	XX	Peuraninkelo, <i>Campanula glomerata</i>	X	XXX
Harmio, <i>Berteroa incana</i>	—	XX	Asterikasvit, <i>Asteraceae</i>		
Hietapitkäpalko, <i>Cardaminopsis arenosa</i>	—	XX	Pihasaunio, <i>Matricaria matricarioides</i>	X	XXXX
Esikkokasvit, <i>Primulaceae</i>			Ojakärsämä, <i>Achillea ptarmica</i>	—	XXXX
Ranta-alppi, <i>Lysimachia vulgaris</i>	XX	XXXX	Pujo, <i>Artémisia vulgaris</i>	X	XXXX
Terttualppi, <i>L. thysiflora</i>	XX	XXXX	Leskenlehti, <i>Tussilago farfara</i>	—	XXXXX
Herukkakasvit, <i>Throssulariaceae</i>			Nurmikaunokki, <i>Centaurea phrygia</i>	—	XX
Mustaherukka, <i>Ribes nigrum</i>	X	XXX	Suo-ohdake, <i>Cirsium palustre</i>	XX	XXXXX
Punaherukka, <i>R. rubrum</i>	—	XXX	Pelto-ohdake, <i>C. arvense</i>	XX	XXXXX
Ruusukasvit, <i>Rosaceae</i>			Huopaohdake, <i>C. helenioides</i>	XX	XXXX
Huhtahanhikki, <i>Potentilla intermedia</i>	—	XX	Tummarusokki, <i>Bidens tripartita</i>	—	XXX
Ketohanhikki, <i>P. anserina</i>	—	XX	Säderusokki, <i>B. radiata</i>	—	XXX
Hernekasvit, <i>Fabaceae</i>			Pietaryrtti, <i>Tanacetum vulgare</i>	—	XXXXX
Alsikeapila, <i>Trifolium hybridum</i>	X	XXX	Peltoviljakko, <i>Senecio vulgaris</i>	—	XXXXX
Kevätlinnunherne, <i>Lathyrus vernus</i>	—	XX	Tahmaviljakko, <i>S. viscosus</i>	—	XX
Horsmakasvit, <i>On-graceae</i>			Seitititkaiainen, <i>Arctium tomentosum</i>	—	XXX
Lehtohorsma, <i>Epilobium montanum</i>	XX	XXXX	Kyläkarhiainen, <i>Carduus crispus</i>	—	XX
Velholehti, <i>Circaea alpina</i>	—	XX	Sikurikasvit, <i>Cichoriaceae</i>		
Kaerkaalikasvit, <i>Oxalidaceae</i>			Peltovalitti, <i>Sonchus arvensis</i>	—	XXXXX
Kaenkaali, <i>Oxalis acetosella</i>	XX	XXXX	Linnunkaali, <i>Lapsana communis</i>	—	XXX
Sarjakukkaiskasvit, <i>Apiaceae</i>			Siperiansinivalitti, <i>Lactuca sibirica</i>	—	XXX
Koiranputki, <i>Anthriscus sylvestris</i>	X	XXXXX	Vehkakasvit, <i>Araceae</i>		
Myrkkyykatko, <i>Conium maculatum</i>	—	XX	Vehka, <i>Calla palustris</i>	XX	XXXX
Vuohenputki, <i>Aegopodium podagraria</i>	—	XXX	Sarpiokasvit, <i>Alismataceae</i>		
Idänkonputki, <i>Heracleum spondylium</i>			Kelluskeiholehti, <i>Sagittaria natans</i>	—	XXXX
subsp. <i>sibiricum</i>	—	XXX	Kilpukkasvit, <i>Hydrocharitaceae</i>		
Matarakasvit, <i>Rubiaceae</i>			Kilpukka, <i>Hydrocharis morsus-ranae</i>	X	XXXX
Rantamatarra, <i>Galium palustre</i>	XX	XXXX	Sahalehti, <i>Siratotes aloides</i>	—	XXX
Paimenmatarra, <i>G. album</i>	X	XXXX	Vitakasvit, <i>Potamogetonaceae</i>		
Keltamatarra, <i>G. verum</i>	—	XX	Ahvenvita, <i>Potamogeton perfoliatus</i>	XX	XXXX
<i>G. x pomeranicum</i>	—	XX	Tylppälehtivita, <i>P. obtusifolius</i>	—	XXXX
Pikkumatarra, <i>G. trifidum</i>	—	XX	Palpakkokasvit, <i>Sparganiaceae</i>		
Lehtomatarra, <i>G. triflorum</i>	—	XXX	Pikkupalpakko, <i>Sparganium minimum</i>	X	XXX
Peltomatarra, <i>G. spurium</i>	—	XXXX	Rantapalpakko, <i>S. emersum</i>	XX	XXXX
Kuusamakasvit, <i>Caprifoliaceae</i>			Siimapalpakko, <i>S. gramineum</i>	XX	XXXX
Koiranheisi, <i>Viburnum opulus</i>	X	XXX	Sarakasvit, <i>Cyperaceae</i>		
Terttuselja, <i>Sambucus racemosa</i>	—	XXX	Korpikaisla, <i>Scirpus sylvaticus</i>	X	XXX
Lehtokuusama, <i>Lonicera xylosteum</i>	—	XX	Jänönsara, <i>Carex ovalis</i>	XX	XXXXX
Virmajuurikasvit, <i>Valerianaceae</i>			Viiltosara, <i>C. acuta</i>	XX	XXXXX
Lehtovirmajuuri, <i>Valeriana sambucifolia</i>	—	XXX	Pallosara, <i>C. globularis</i>	X	XXXXX
Purtojuurikasvit, <i>Dipsacaceae</i>			Tuppi-sara, <i>C. vaginata</i>	X	XXX
Ruusuruoho, <i>Knautia arvensis</i>	—	XXXX	Pullosara, <i>C. rostrata</i>	XX	XXXX
Sinilätvakasvit, <i>Polemoniaceae</i>			Kaislasara, <i>C. rhynchophylla</i>	X	XXX
Lehtosinilätvä, <i>Polemonium caeruleum</i>	—	XX	Heinäkasvit, <i>Poaceae</i>		
Lemmikkikasvit, <i>Boraginaceae</i>			Ruokohelpi, <i>Phalaris arundinacea</i>	X	XXX
Rohtorauuniyrtti, <i>Symphytum officinale</i>	—	XX	Nurmipuntarpää, <i>Alopecurus pratensis</i>	X	XXXX
Puistollemikki, <i>Myosotis sylvatica</i>	—	XX	Tesma, <i>Milium efusum</i>	—	XXX
Huulikukkaiskasvit, <i>Lamiaceae</i>			Metsäkastikka, <i>Calamagrostis arundinacea</i>	X	XXX
Rantaminttu, <i>Mentha arvensis</i>	X	XXX	Nuokkuhelmiikkä, <i>Melica nutans</i>	XX	XXXX
Maahumala, <i>Glechoma hederacea</i>	—	XXX	Ojasorsimo, <i>Glyceria fluitans</i>	X	XXX
Peltopähkä, <i>Stachys palustris</i>	—	XXX	Rantanurmikka, <i>Poa palustris</i>	XX	XXXX
			Koiranvehnä, <i>Elymus caninus</i>	X	XXX

UUSTULOOKKAITA JA SATUNNAISKASVEJA IISALMESSA

Allekirjoittanut on Savon Luonnon vuosikirjassa v. 1987 selvittänyt kasvistomuutoksia Iisalmissa sadan viimeisen vuoden aikana. Tuossa tutkimuksessa selvitettiin kasvistossa tapahtuneita muutoksia lähtien John ja Mimmi Sahlbergin v. 1878 laatiman Iisalmen kasvistoluettelon pohjalta. Tällöin havaittiin, että tuona sadan vuoden aikana oli vain yksi kasvi, lapinleinikki (*Ranunculus lapponicus*) hävinnyt. Harvinaistunut oli 9 lajia ja yleistynyt 63. Kokonaan uusia lajeja oli tullut ja vakiintunut 58.

Viimeisen sadan vuoden aikana on Iisalmen kaupungista tavattu lisäksi paljon uusia kasvilajeja, jotka eivät vielä ole vakiintuneet. Osa niistä on jonkun ajan kasvanut, mutta sittemmin hävinnyt, osa taas näyttää vakiintuvan.

Uusien kasvilajien ilmetyminen on nykyisin pääasiassa ihmisen aiheuttamaa, niin paljon kuin puhutaankin, että ihminen toiminnallaan hävittää kasvilajeja.

Sahlströmien kasviluettelo käsittää kesällä 1878 tehtyjä havaintoja ja aikana, jolloin Iisalmi oli vielä pieni kauppa ja ympäristö harvaan asuttua kirkonkylää.

Muutoksia Iisalmen kasvilajistoon oli alkanut tulla jo vähän aikaisemmin, tarkemmin sanoen vuodesta 1866 lähtien, jolloin Nerכון kanava valmistui, ja viljaa tuotiin Pietarista ja muistakin merentakaisista satamista. Viljan mukana saapui sitten monet uudet rikkaruohot.

Seuraava uusi aalto kasvitulokkaiden saapumisessa oli rautatien valmistuminen Iisalmeen 1902. Ratapenkereet ja ratapihat ovat monien kasvitulokkaiden kulkuväyliä.

Sotien jälkeen rakennettiin korkealuokkaisia maanteitä, joiden luiskat nurmettiin monasti ulkomaisilla siemenillä, ja näin myös maantiet tulivat kasvien leviämisteiksi.

Pihapuutarhojen perustaminen ja niihin uusien koristekasvien hankkiminen tuli muotiasiaksi. Siihen vaikutti myös yleinen kiinnostuksen lisääntyminen ympäristöön ja sen hoitoon. Lisäksi elintaso nousi ja vapaa-aika lisääntyi, ja ennen kaikkea ulkomaan matkailu laajeni ennen näkemättömään määrään. Näiltä ulkomaan ja kotimaankin matkoilta ihmiset toivat uusien kasvien siemeniä ja kasveja, joita sitten kylvettiin ja istutettiin pihapiiriin, jopa ympäröivään luontoonkin.

Luontoon levittämistä ovat jotkut biologit vastustaneet, mutta suuri yleisö on itämaisien vanhan viisauden kannalla: Antaa kaikkien kukkien kukkua. Kyllä luonto sitten pitää huolen siitä, mitkä vakiintuvat sinne. Ja muualtahan meille on aikain kuluessa kaikki kasvit tulleet. Jääkauden jälkeen oli maa tosiaan autio ja tyhjä.

IISALMEN UUSTULOKKAITA (satunnais- ja tilapäiskasveja)

Pinaceae, Mäntykasvit

- Abies sibirica*, Siperianpihta. Puisto ja pihapuu, joka siementää ja leviää luonnonvaraisesti.
- Larix sibirica*, Siperianlehtikuusi. Samoin kuin edellinen.
- Pinus contorta*, Kontortamänty. Istutettuna pieniä metsiköitä varsinkin puutavarayhtiöiden mailla. Myös koristepuuna.
- Pinus cembra*, subsp. *sibirica*, Siperiansembra. Puisto ja pihapuuna. Leviää luontaisesti.

Ranunculaceae, leinikkikasvit

- Aconitum variagatum*, tarhaukonhattu. Viljelyskarkulainen, harvinainen.
- Delphinium elatum*, isoritarinkannus. Viljelyskarkulainen, harvinainen.
- Anemone rapunculoides*, keltavuokko. Viljelyskarkulainen, harvinainen.
- Anemone apenninica*, apenninienvuokko. ilmestyi 1988 Omakotitie 33:n kukkapenkkiin. Tullut ehkä ulkomaisten kukkasipulien mukana. Menestyy ja leviääkin.
- Ranunculus ficaria* subsp. *bulbifer*, mukulaleinikki. A.J. Huuskonen tuonut Salmista Laatokan Karjalasta Pielavedelle ja sieltä 1949 Iisalmen Leppirantaan. Siirretty sieltä moniin pihoihin.
- Aquilegia vulgaris*, lehtoakileija. Vanha koristekasvi. Viljelyskarkulainen pihoilla ja asuntojen läheisyydessä.

Fumariaceae, Emäkkikasvit

- Corydalis nobilis*, jalokiurunkannus. Toisinaan pihoilla viljelyskarkulaisena. Siementää hyvin ja leviääkin jonkun verran luonnonvaraisesti.
- Corydalis intermedia*, hentokiurunkannus. Tuotu aikoinaan Nilsin Kettupöngän luonnonvaraisesta esiintymästä Iisalmen Leppirantaan ja levitetty sieltä kotipihoihin. Kotiutunut Poroveden Saunaniemeen Abergien kesämökkitalon talle ja leviää.
- Corydalis solida*, pystykiurunkannus. A.J. Huuskonen tuonut alunperin Salmista Leppirantaan, josta levitetty edelleen pihoihin. Menestyy ja leviää.

Portulacaceae, Portulakkakasvit

- Claytonia sibirica*, alaskankleitonia. Tullut Mustialan taimistosta Elimäeltä varjojyrttitaimiten mukana Leppirantaan ja kulkenut sieltä Abergien kesämökin pihaan ja muuallekin. Leviää.

Caryophyllaceae, Kohokkikasvit

Stellaria holostea, kevättähtimö. Kasvanut Iisalmen maalaiskunnan kunnansairaalan kellarin katolla 1945-55 (Huuskonen). Tuotu myös Keiteleeltä Leppirantaan. Ilmestynyt Abergien kesämökille kompostin läheisyyteen Leviää.

Chenopodiaceae, Savikkokasvit

Chenopodium bonus-henricus, hyvänheikinsavikka. Ilmestyi Tajakan pihapuutarhaan Porosuolle n. 1980 rikkaruohona ja v.1984 Saunaniemeen kukkapenkkiin, johon oli istutettu ulkomaisia kukkasipuleita. Kasvaa edelleen ja siementää uusia taimia.

Chenopodium glaucum, sinisavikka. Yksi yksilö ilmestyi Porosuolle Tajakan tontille 1985 puretun vanhan navetan paikalle. Ei ole löydetty sen jälkeen.

Atriplex litoralis, merimaltsa. Tajakan puutarhassa useita yksilöitä rikkaruohona 1985 ja edelleen.

Atriplex patula, kylämaltsa. levinnyt vasta äskettäin Iisalmeen. Löydetty aseman lastausalueelta sekä Tajakan tontilta rikkaruohona 1985. Kummassakin paikassa useita yksilöitä.

Polygonaceae, Tatarkasvit

Polygonum bistorta, konnantatar. Koristekasvi, viljelyskarkulainen. Menestyy hyvin ja leviää.

Polygonum weyrichii, laavatatar. Koristekasvi, joka menestyy hoitamattakin hyvin. Joskus viljelykarkulainen tai -jäänne.

Reynoutria japonica, japanintatar. Koristekasvi, joka menestyy myös ilman hoita ja leviää juurakkonsa avulla. Ei ehdi tehdä täällä siementä. Joskus viljelyjäänne.

Brassicaceae, Ristikukkaiskasvit

Sisymbrium officinale, rohtopernaruoho. Huuskonen tavannut Luuniemellä vanhan nahkatehtaan tontilla 1945. Ei tavattu sen jälkeen.

Alliaria petiolata, litulaukka. Huuskonen tuonut Leppirantaan, jossa viihtyy hyvin. Levinnyt joihinkin pihoihin, mm. Jaakko Laasasen tontille Laaksotie 11 jossa kasvoi 1988.

Rorippa sylvestris, rikkanenätti. Löydetty Poroveden Saunaniemestä Abergin tontilta 1984.

Grassulaceae, Maksaruohokasvit.

Sedum telephium subsp. *telephium*, Punamaksaruoho. Koristekasvi, viihtyy hyvin ja leviää viljelyskarkulaiseksi. Huuskonen tuonut sen Salmista Leppirantaan.

Sedum telephium subsp. *maximum*, isomaksaruoho. Samoin kuin edellinen. Risteytyvät keskenään.

Sedum acre, keltamaksaruoho. Koristekasvi kivikkoryhmissä. Joskus viljelykarkulaisena.

Fabaceae, Hernekasvit.

Thermopsis montana, Hevonpapu. Kaarlo Linkola toimittanut taimia A.J. Huuskoselle Laatokan Karjalaan, josta Huuskonen on tuonut kasvin Leppirantaan. Levitetty kesämökeille ja muille pihoille. Menestyy hyvin ja leviää juurakkonsa avulla.

Lupinus polyphyllus, Komealupiini. Koristekasvi, joka on monin paikoin viljelykarkulaisena.

Lathyrus linifolius, Syyliäinnunherne. Iisalmissa Kivirannalla ent. piirilääkäri Braxin huvilatontilla n. 4 m/2:n alalla, kasvusto tiheä. Siirretty sieltä myös Saunanieheen Åbergien kesämökkitontille, jossa viihtyy hoitamatta ja leviää juurakkonsa avulla.

--- *palustris*, Rantanätkelmä. Janne Kumpulainen löytänyt Luupujoen saaresta entiseltä myllyn paikalta.

--- *tuberosus*, Mukulamätkelmä. Kasvoi aikaisemmin satama-alueella ja levisikin siellä siemenistä, mutta hävisi n. 1980. Alueen muu kasvusto rehevöityi ja ilmeisesti tukahdutti sen (maitohorsma ja pelto-ohdake)

Melilotus alba, Valkomesikkä. Tavattu aikoinaan Soinlahdesta ja Vanhan Iisalmen alueelta (Olli Kyyhkynen) sekä Runnilta (Huuskonen). Nyt ei ole tiedossa yhtään esiintymää.

--- *officinalis*, Rohtomesikkä. Tavattu aikaisemmin Soinlahdesta (Olli Kyyhkynen) ja Luuniemeltä (Huuskonen). Nyt ei tiedossa yhtään esiintymää.

Medicago sativa, Sinimailanen. Löydetty Iirannan Kattaalan pihamaalta.

Trifolium resupinatum, Tuoksuapila. Rehuviljely kasvi. Tavattu viljelykarkulaisena Päiviönkatu 25 pihasta.

--- *aureum*, Kelta-apila. Tavattu kerran Kankaan hiekkakuopasta n. v. 1950 (V. Åberg)

--- *medium*, Metsäapila. Iisalmissa uustulokas. Tavattu vanhan kirkon luota (Huuskonen)

Onagraceae, Horsmakasvit.

Epilobium adenocaulon, Amerikanhorsma. Useita yksilöitä Pörsänmäessä Pitolämmänmäen Heikinmäessä puron varrella.

Acaraceae, Vaahterakasvit.

Acer planatanoides, Vaahtera. Puistopuu. Myös metsittynyt Ryhälänmäessä ja Pörsänmäen Suomessa sekä kaupungin keskustaa-ajamassa, jossa vaahteran taimia on monin paikoin.

Graminaceae, Kurjenpolvikasvit.

Geranium sanguineum, Verikurjenpolvi. Tuotu 1960-luvulla Åbergien kesämökin pihaan Vaasasta. Menestyy hyvin hoitamatta ja leviääkin juurakkonsa avulla.

--- *pratense*, Kyläkurjenpolvi. A.J. Huuskonen tilannut aikoinaan kasvin jostain kauppapuutarhasta Leppirantaan iberiankurjenpolven nimellä, mutta tulikin tämä kyläkurjenpolvi. Menestyy hyvin ja leviää siemenistä.

--- *ibericum*, Iberiankurjenpolvi. Koristekasvi. Menestyy ja pystyy jonkin verran leviämäänkin.

--- *pusillum*, Pihakurjenpolvi. Kasvoi Leppirannan tontilla luonnonvaraisena 1945-55 (Huuskonen)

Erodium cicutarium, Peltokurjennokka. Tavattu Iisalmissa

Balsminaceae, Palsamikasvit.

Impatiens parviflora, Rikkapalsami. A.J. Huuskonen tuonut sen Pielaveden Säviältä Leppirantaan, jossa se on levinnyt laajalti rikkaruohona. Kulkeutunut sieltä taimien mukana ja tarkoituksellakin moniin pihoihin kaupungin keskustaa-ajamassa. Menestyy erinomaisesti ja siementää runsaasti ja leviää.

-"- glandulifera, Jättipalsami. Ei tiedetä, mistä tulut Iisalmeen. Myöhemmin on Erkki Tajakka tuonut myös siemeniä Karjalasta Ruokolahdelta. Menestyy hyvin ja siemäntää paljon. Leviää pihoihin. On suosittu pihakukka.

Apiaceae, Sarjakukkaiset.

Levisticum officinale, Liperi. Tavattu kahdesta paikasta Pörsänmäessä (Huuskonen).

Heracleum mantegazianum, Kaukaasianjättiputki. Puutarhakonsulentti Venho tuonut kasvin 1925 Viitaan Ala-Lyyraan, jossa se on kasvanut siitä lähtien ja vähän levinnytkin tontin ulkopoulelle. A.J. Huuskonen tilasi jostain Etelä-Suomen taimistosta koristeraparperin taimia, ja tuli-kin tämä, joka on levinnyt laajalle alueelle Leppirannassa. Sieltä sitä on siirretty moniin pihoihin. Viihtyy erinomaisesti viljelykarkulaisena ja vakiintuu ilmeisesti Iisalmen kasvistoon.

Kasvi on jonkun verran myrkyllinen ja aiheuttaa monille allergista ihottumaa. Siitä Huuskosen kasville antama haukkumanimi: pirunputki

Adoxaceae, Tesmayrttikasvit.

Adoxa mochatellina, Tesmayrtti. Tullut aluperin taimien mukana Sortavalan Yhinlahdesta Pielavedelle Säviän Kallioselkään ja sieltä Iisalmen Leppirantaan (Huuskonen). Leppirannasta levitetty muihin pihoihin. Menestyy ja leviää. Harmiton keväinen rikkaruoho.

Convolvulaceae, Kiertokasvit.

Calystegia sepium subsp. *spectabilis*, Punakarhunköynnös. Kasvaa ratapihalla satamaradan leikkauksessa ja Kivirannalla. Viljelykarkulainen tai viljelyjäänne

Convolvulus arvensis, Peltokierto. Tavattu 1945 Luuniemellä Nahkatehtaan luona (Huuskonen)

Cuscutaceae, Humalanvieraskasvit.

Cuscuta europaea, subsp. *europaea*, Humalanvieras. Tavattu kerran Leppirannassa (Huuskonen). Porosuolla Tajakan tontilla 1985

Boraginaceae, Lemmikkikasvit.

Symphytum x upplandicum, Ruotsinraunioyrtti. Koristekasvi, joskus viljelykarkulainen.
Borago officinalis, Purasruono. Koriste- ja salaattikasvi. Tavattu viljelyjäänteinä Runnilla.
Lappula squarrosa, Kyläsirkunjyvä. Tavattu Simonojalla (Huuskonen), Luuniemi, Keskon varaston luona (Hubert Talvensaari) ja Peltosalmen viljavaraston alueella.

Lamiaceae, Huulikukkaiskasvit.

Dracocephalum cibiricum, Siperianampiaisyrtti. Vanha koristekasvi. Viljelyjäänteinä vanhoissa pihoiissa. Larviainen.

Solanaceae, Koisokasvit.

Hyoscyamus niger, Hullukaali. Rikkaruohona Tajakan puutarhassa Porosuolla.
Solanum nigrum, Mustakoiso. Samoin kuin edellinen.

Scrophulariaceae, Naamakukkaiskasvit.

Verbascum thapsus, Ukontulikukka. A.J. Huuskonen tuonut siemeniä 1944 Sortavalan Yhinlahdesta ja kylvi ne Iisalmen Leppirantaan. Vieläkin on siellä kymmeniä yksilöitä.
 -"- *nigrum*, Tummatulikukka. Tavattu yksi yksilö Ruotaanmäessä herukkapensaikossa.
Odontites rubra, Punasänkiö. Tavattu 1945 Peltosalmen lossin luona (Huuskonen).
Pedicularis sceptrum - carolinum, Kaarlenvaltikka. Kasvanut Hernejärvellä Pikku Mustan rannalla (Anja Snellman)

Lentibulariaceae, Vesihernakasvit.

Pinguicula vulgaris, Siniyökönlehti. Ison Iijärven rannalla sterileitä yksilöitä (Huuskonen).

Asteraceae, Asterikasvit.

Aster novi-belgii, Syysasteri. Koristekasvi. Helposti viljelykarkulaisena.

Petasites japonicus subsp. *giganteus*. Japaninruttojuuri. Koristekasvi, viljelyjääne ja -karkulainen. Leviää vahvan juurakkonsa avulla.

Cirsium oleraceum, Keltaohdake. Ilmestyi Saunaniemellä Abergien kesämökin pihaan, jossa kasvaa edelleenkin

KASVISTOLLISESTI KIINNOSTAVIA KOHTEITA YLÄ-SAVOSSA

1. HÄLLÄMÖNHARJU : Vieremä, Nissilä.

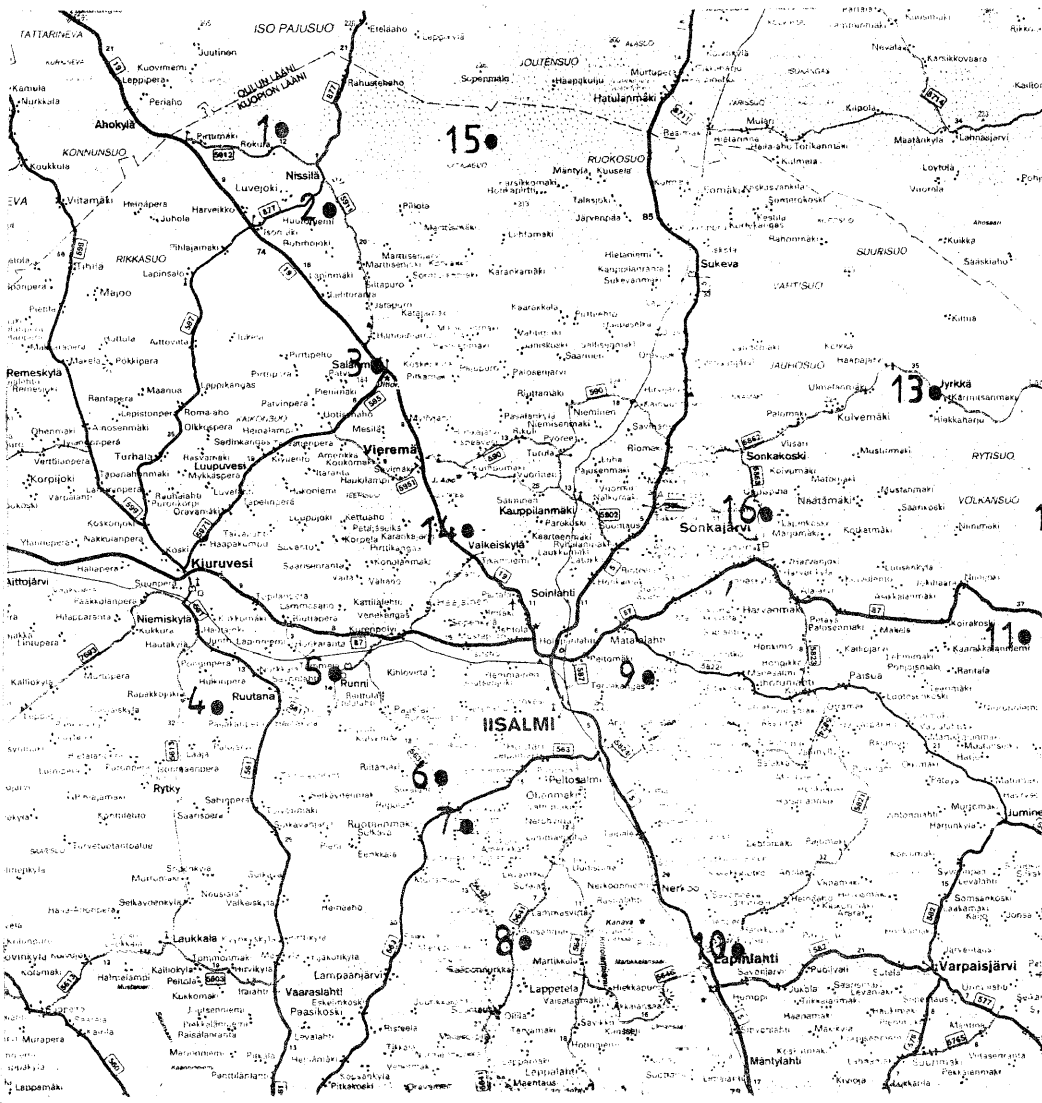
Harju on Savon komeimpia ja päällään kulkevasta ajoittain vilkkaastikin liikennöidystä tiestä huolimatta hyvin säilynyt. Varsinaisista harjukasveista kannattaa mainita harjun valuvesikohdilla runsaana kasvava ajuruoho (*Thymus serpyllum*), paikoin myös valkokukkaisena muotona sekä kangaskorte (*Equisetum hyemale*). Harjun viereisillä järvillä ja lammilla tapaa yleisesti jo kainuulaisuuden merkinä mm. siniheinää (*Molinia coerulea*) ja nuottaruohoa (*Lobelia dortmanna*).

2. MAMMONHAUTA : Vieremä, Nissilä.

Rotimojokeen Nissilän kylän kaakkoispuolella liittyvä rotkolähteikkö. Suurin kasvierikoisuus on Savossa vain harvinaisena tavattava paikottainen lehtopalsami eli isokukkainen häpykannus (*Impatiens noli-tangere*), jota kasvaa vaikeakulkuisessa ja -pääsyisessä haudassa upeitten saniaisten, kuten kotkansiiven (*Matteuccia struthiopteris*) seassa runsaasti. Muista erikoisuuksista täällä mainittakoon musta viinimarja (*Ribes nigrum*), joka luonnossa Iisalmen alueella on vähäinen päinvastoin kuin punainen viinimarja (*Ribes rubrum*) sekä haudan kielekkeeltä löydetty pulskaneilikka (*Dianthus superbus*).

3. SALAHMIN KARANOPUISTO: Vieremä, Salahmi.

Entisen Salahmin Ruukinkartanon kunnostetun päärakennuksen puistossa sekä sen yläpuolella jättiläismäisen kininavetan ympärillä kasvaa tyypillistä pihanurmikkoa, jossa jäänteinä entisiltä ajoilta voi vielä löytää mm. valkokeippiä (*Lamium album*) ja kevätetikkoa (*Primula veris*).

4. PUTOUSNOTKO : Kiuruvesi, Rapakkojoki.

Putouksen tilan alue sekä sen viereinen lehtonotko edustavat yläsavoilaista lehtokasvillisuutta parhaimmillaan. Alue on osin rauhoitettu luonnonsuojelualueeksi. Sieltä löytyvät vielä monet ennen varsinkin laidunkaudella muuallakin Ylä-Savossa tyypillisinä kasveat kämmekkäkasvit, kuten herttakaksikko (*Listera cordata*) lampireunuksilla ja soikkokaksikko (*Listera ovata*) sekä kirkkiruoho (*Gymnadenia conopsea*) niittypenkereillä. Lehtohyllyllä on paljon lehtokusamaa (*Lonicera xylosteum*), lehtomataraa (*Galium triflorum*), sekä punaista (*Actaea erythrocarpa*) että mustaa (*A. spicata*) konnamarjaa, edelleen harvinaista hajuheinää (*Cinna latifolia*) ym.

5. RUNNI : Iisalmi.

Koko Runnin taajaman alue sekä Saarikosken kanavan ympäristö Kiuruajokivarressa muodostavat rehevän, monipuolisen kasvillisuusympäristön. Sen ytimeen, Terveyskylpylän länsi- ja pohjoispuolelle on viitoitettu Runnin luontopolku, jonka rastiselosteen saa myös Terveyskylpylän vastaanotosta. Kasvierikoisuuksista mainittakoon runsaana esiintyvä näsiä (*Daphne mezereum*), lintujen runsaasti levittämä tuomipihlaja (*Amelanchier spicata*) sekä jokivarsiheinikoitten runsaat helpi (*Phalaris arundinacea*) ja sorsimot (*Glyceria lithuanica* ja *G. fluitans*).

6. HAAPAJÄRVI : Iisalmi.

Haapajärven eteläosan Savonseläksi kutsuttu pohjanmyötäisesti umpeenkasvava kaakkoispää kasvaa runsaasti sahalehteä (*Stratiotes aloides*) ja kilpukkaa (*Hydrocharis morsus-ranae*), tunnettuja jääkauden jälkeisen lämpökauden reliktejä. Tyypillisiä alueelle ovat monet vesihernelajit, vitalajit, esimerkiksi litteävita (*Potamogeton compressus*) sekä vesikuuset. Syvemmillä selällä tavataan niin pohjanlummetta (*Nymphaea candida*), suomenlummetta (*N. tetragona*) kuin näiden risteytystäkin. Samoin risteytynevät Savonselällä tavallinen varsanulpukka (*Nuphar lutea*) ja konnanulpukka (*N. pumila*). Komeita kasvustoja keskiselällä muodostaa haarapalpakko (*Sparganium erectum* ssp. *microcarpum*), joka tulee "uhanalaiseksi", mikäli järveä ruvetaan tervehdyttämään leikkaamalla.

Oma erikoisuutensa on järven eteläkärjessä Haukisalmissa kortteiden ja ruokojen keskellä upeana kasvava jokileinikki (*Ranunculus lingua*).

7. HAUKIMÄEN LEHMUKSE : Iisalmi, Haukimäki.

Metsälehmus (*Tilia cordata*) esiintyy Ylä-Savossa pohjoisrajallaan. Täällä ne ovat helposti saavutettavissa ja verraten hyvin säilyneinä. Muita tunnettuja paikkoja ovat mm. Sonkajärven Salmisenmäki (pohjoisin ?) ja Kangaslampi. Lehmuksen käytöstä ja runsaudesta kertovat monet Iisalmen seudun Niinimäki-nimiset paikat.

8. PÖRSÄNMÄKI : Iisalmi, Pitolamminmäen ja Lappetelän kylät sekä osin Lapinlahden Martikkalan kylä.

Tämän Iisalmen seudun tunnetuimman kasvistopaikan ydin alue on noin 7 km pitkä ja 1 km leveä. Alueen suurin erikoisuus on jääkauden jälkeisen lämpökauden reliktinä valkovuokko (*Anemone nemorosa*) useine erikoisine muotoineen sekä kevätlinnunsilmä (*Chrysosplenium alternifolium*). Keskeinen osa valkovuokkoalueetta on rauhoitettu luonnonsuojelualueena. Yllä mainittujen kylien alueella on kasvillisuus muutenkin huomionarvoista esimerkkeinä mm. amerikanhorsma (*Epilobium adenocaulon*), karjalanruusu (*Rosa acicularis*) ja joitakin metsälehmäksiä (*Tilia cordata*).

9. VIITAA ; ALA-LYYRA : Iisalmi, Viitaa.

Monien Iisalmen seudun vanhojen, erityisesti karjataloutta harjottaneiden maatilojen pihapiirit ovat kasvistollisesti kiinnostavia. Eräs tällainen on Viitaan Ala-lyyra, jonka vanhojen rakennusten ympärillä löytyy tavanomaisten hyöty- ja rikkakasvien joukossa erikoisuuksia, jopa merkittäviä satunnaiskasveja. Silmiinpistävä on mm. tässä talossa lähes alkuperäisimmillään Ylä-Savossa kasvava jättisukonputki (*Heracleum mantegazzianum*) ja käteempistävä kunnioitettavan isona säilynyt piikiohdake (*Cirsium vulgare*).

10. ERIKOISMETSÄ : Lapinlahti, Lahdenperä.

Lapinlahden kirkonkylän pohjoispuolisesta valtatie no 5 Paisuan tienhaarasta on viitoitusopastus Erikoismetsään. Sinne on istutettu metsätieteellisesti kiinnostavia niin kotimaisia kuin ulkolaisia puulajeja ja tehty niiden kautta rastitettu puuluontopolku, joka on merkittävä niin ammatti-ihmiselle kuin luonnonharrastajalle. Mieleenpainuvien on rasti hyvin kasvavan marjakuusen (*Taxus baccata*) kohdalla.

11. LUOMANEN: Sonkajärvi, Koirakoski.

Luomasenjärvellä kuuluisan Koirakosken koskenlaskupaikan itäpuolella olevissa saarissa ja rannoillakin on viitteinä kainuulaisesta luonnosta muuta Iisalmen seutua yleisemmin mm. ruohokanukkaa (*Cornus suecica*), joitakin mähkä (*Selaginella selaginoides*) sekä yökönllehti (*Pinguicula vulgaris*) esiintymiä. Luomasenjärveltä Nurmijokeen laskevassa joessa on rehevä savolaiskainuulainen jokivarsikasvillisuus hieneimmillaan kruununaan voimakkaasti joinakin kesinä punertavia suomenlumpeita (*Nymphaea tetragona* f. *colorata*).

12. UURANHOLI : Sonkajärvi, Jyrkkä.

Jyrkän taajaman itäpuolella Haaajaistenjärven takana on luode-kaakkosuuntainen Karjalaiseen vuorijonoon kuuluva rotkolaakso, Uuranholi. Sen pohjalla ja reunakielekkeillä on Iisalmen seudulle vähemmän tavallista kalliokasvillisuutta saniaisineen, liekoineen ja monipuolisine jäkälä- ja sammal-kasvustoineen.

13. JYRKÄNKOSKI : Sonkajärvi, Jyrkkä.

Jyrkänkosen entisen Ruukin alueella Kiltuanjärven ja Haapajärven välissä on tyyppillistä kivikko- ja soraikkokasvillisuutta virtaavassa vedessä sekä jokivarsipenkereillä mm. siperiansinivalvattia (*Lactuca sibirica*) ja koranvehnää (*Elymus canius*). Ruukinkartanon puistossa näkee kartanokauden muotierikoisuutta pihoillekin Jyrkällä levinnyttä siperianampiaisyrtyttä (*Dracocephalum sibiricum*).

14. HETTEENSUO : Vieremä, Marjomäki.

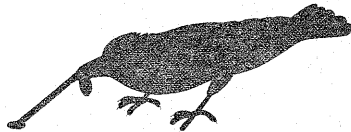
Harvinaisen hyvin säilynyt pieni suoalue mäkien välisessä painanteessa, jota runsas harjulähteikkö pitää hengissä. Keskeellä nevaa, jonka puronvarsi halkaisee. Reunoilla korpea. Rehevää suokasvillisuutta; erikoisuuksista mainittakoon lapinleinikki (*Ranunculus lapponicus*) ja vienansara (*Carex atherodes*). Ydinosa suosta on rauhoitettu luonnonsuojeluna.

15. TALASKANGAS : Vieremä.

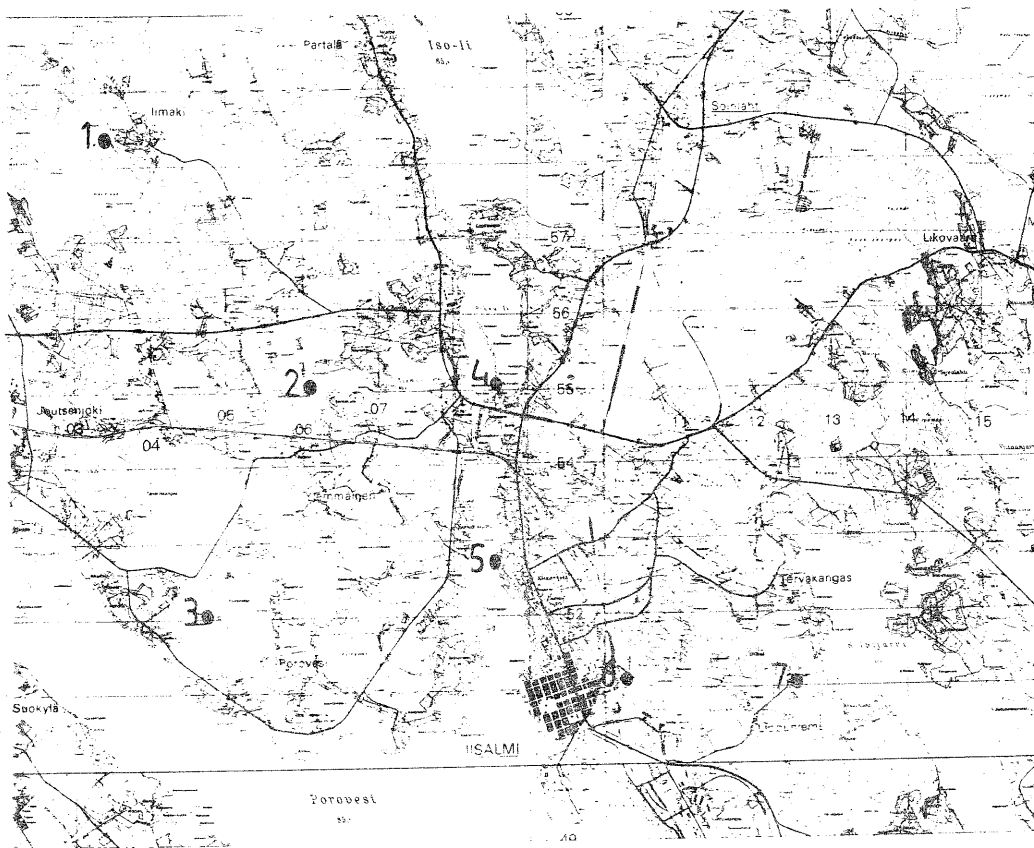
Vieremän, Sonkajärven ja Vuolijoen kuntien välinen metsä- ja suoalue on eräs viimeisimmistä Ylä-Savon korkeudella olevista toistaiseksi melko hyvin säilyneistä erämaa-alueista, joka on niin suuri, että sillä on merkitystä. Luonto on jo selvästi vaihtumassa savolaisesta kainuulaiseen. Metsä on osin vielä järeää, paikoin ikipuitakin. Lajiston arvokkaimman osan muodostavat monet harvinaiset jäkälät, sienet ja sammalet, joiden selvitys on menossa. Alueesta on osin rauhoitettuna ja osin kokeiluhyötykäyttömetsänä tulossa arvokas opetus-, matkailu- ja virkistyskeidas. Myös eläimistö on hyvin säilynyt.

16. KANGASLAMPI : Sonkajärvi.

Kangaslammin vapaa-ajan keskuksen luona Sonkajärven kirkonkylän pohjoispuolella on metsäluontopolku. Polun läheisyydessä kasvaa myös metsälehmuksia (*Tilia cordata*).

IISALMEN KESKUSTAN JA SEN YMPÄRISTÖN KASVISTOLLISESTI
KIINNOSTAVIA KOHTEITA

1. IIMÄKI : Iisalmi.

Iisalmen keskustan luoteispuolella oleva Iimäki tunnetaan hyvänä näköalapaikkana. Sen laen peittävät näet vedenkoskemattomalle mooreenille perustetut viljelmät. Rinteillä kasvaa rehevää metsää, joka kätkee sisäänsä paikoin kiintoisia jääkautisia muinaisrantoja. Kuusikoissa on lähteikköjä kulleroineen (*Trollius europaeus*), velhonlehtineen (*Circaea alpina*), lehtomataroineen (*Galium triflorum*) ja mustine konnanmarjoiineen (*Actaea spicata*). Tavataan myös alueelle tyyppillisiä ruostelähteitä (vrt. Runnin Terveyslähde), joiden ympärillä on komeasti vesihierakkaa (*Rumex aquaticus*), suokelttoa (*Crepis paludosa*) ja maksasammalia. Kulttuuriperäisistä kasvierikoisuuksista on entisillä laitumilla mm. komeita ukonpalko (*Bunias orientalis*)-kasvustoja.

2. YLEMMÄINEN-KESKIMMÄINEN-TISMIÖ: Iisalmi.

Näiden kaikkien kolmen kuuluisan lintujärven vesikasvillisuus on huomionarvoinen. Erikoisesti kannattaa tutustua Keskimmäisen järveen esimerkiksi pohjoisrannan Luontoaseman rantaluontopolulta käsin (teon alla) tai etelästä Kuikkaniemen suunnasta. Järvi on tyyppiesimerkki rehevästi pohjanmyötäisesti umpeenkasvavasta iisalmelaisesta järvestä. Lämpökausireliktinä kasvavat runsaana sahalehti (*Stratiotes aloides*) myös kukkien sekä kilpukka (*Hydrocharis morsus-ranae*). Ylemmäisen entisen rautatieaseman luona on reheviä ketoja kasvaen mm. nurmikaunokkia (*Centaurea phrygia*). Erikoisuutena kannattaa mainita myös asema-alueen itäpuolisella kalliioleikkauspennereillä harvinaisen runsas ketoneilikka (*Dianthus deltoides*), edelleen keltamatara (*Galium verum*) ja mäkihorsma (*Epilobium collinum*).

3. SIKOKALLIO : Iisalmi, Niiralanniemi.

Sikokallion hiihtomajan ympäristö on rauhoitettu luonnonsuojelualueena esimerkkinä tyyppillisestä kalliokasvillisuuspaikasta, joita Iisalmen alueella on vähän.

4. MANSIKKANIEMI : Iisalmi, Koljonvirta.

Mansikkaniemi komeine männiköineen harjulla Iijärven eteläpäässä kuuluu historiallisesti arvokkaaseen Koljonvirtämljööseen taistelupaikkoineen ja juhlakenttineen. Niiden keskellä kulkeva Mansikkaniemen luontopolku esittelee myös alueen puita ja rantakasveja. Erikoisesti kannattaa kiinnittää harjupuuston lisäksihuomio moniin koiranheispensaisiin (*Viburnum opulus*).

5. LEPPIRANTA : Iisalmi

Leppirannan rauhoitusalue Iisalmen Kirkonsalmen rannalla miltei kaupungin keskustassa on Iisalmen ehkä tunnetuimman kasvien tutkijan ja -harrastajan FT hc. Arvi J. Huuskosen eräs elämäntöistä. Tälle noin 70 aarin mittaiselle kesähuvilatontille hän keräsi kasvierikoisuuksia vertailua varten erikoisesti Laatokan Karjalasta ja Lapista. Tontti sinänsä kasvoi jo luonnostaankin savirantaisen Ylä-Savolle tyyppillisen järven rantaerikoisuuksia. Kavit ovat saaneet kasvaa melko vapaasti ja muodostavat mielenkiintoisen "luonnonpuutarhan" lisäänään varsinaisia puutarhakasveja monipuolisesti.

Tarkkailijan silmää kiehtoo komea siperiankärhő (*Clematis alpina* ssp. *sibirica*), joka on hyvin viihtynyt mikroilmastoltaan edullisessa rinnepensaikossa. Keväällä kukivat monet vuokkolajit ja rehevä mukulaleinikki (*Ranunculus ficaria*) seurassaan mm. monet kiurunkannukset kuten Savon harvinaisuus hentokiurunkannus (*Corydalis intermedia*). Valtoimenaan kasvavat monet tatar-lajit ja entiseltä nettiskentän alueelta levinnyt revonpapu (*Thermopsis montana*) sekä kaikkialle tunkeutuvat rikkapalsami (*Impatiens parviflora*). Melkein kattojen tasolle nousevat jättiläisukonputken (*Heraclium mantegazzianum*) sarjakukinnot ja suuret alat "pimentävät" monet ruttojuurilajit isoilla

6. RAUTATIEASEMAN SEUTU: Iisalmi.

Liikenteen supistuksista ja rationalisoinnista huolimatta on Iisalmen rautatieaseman pohjoispuolisella, tavaramakasiini-osalla säilynyt satunnaiskasvillisuus hyvin jatkuen pian purettavaa sivuraidetta myöten satamaan ja Simonjoelle Luuniemeen asti. Osin tämä alue on tunnettu ns. venäläiskauden lajeista kuten siellä täällä kaupungilla muuallakin tavattava harmio (*Berteroa incana*) ja kenttätyräkki (*Euphorbia esula*), osin muuten liikenteen ja maatalouskaupan levittämistä kuten ukonputki (*Heracleum sphondylium*), keltapäivänkakkara (*Chrysanthemum segetum*), ratakraasi (*Lepidium densiflorum*), mukulanätkeelmä (*Lathyrus tuberosus*) ja monet muut.

7. PALOISVUORI : Iisalmi.

Paloisvuori on Iisalmen suosituinta retkeily- ja liikuntametsää. siellä ovat kaikki metsämuodot suometsistä kalliokkoiin helposti saavutettavissa Paloisvuoren luontopolun varressa. Liikuntareittien uusintatöiden vuoksi myös luontopolku on uudelleen suunniteltavana ja valmistunee uutena parin vuoden sisällä.

IISALMEN

KIERRÄTYS- KESKUS

SIMONKATU 3, Puh. 150 1512

AVOINNA:

- TUO TARPEETON TAVARASI
- VIE MITÄ TARVITSET ilmaiseksi

MA - PE 8 - 17
LA 9 - 13

MEILLE VOI TUODA

- VAATTEITA
- LEIKUJA
- URHEILUVÄLINEITÄ
- TYÖKALUJA
- HUONEKALUJA
- KODINKONEITA
- PAPERIA
- LASIA

KIERRÄTYSKESKUKSELLE TUOTAVISTA TAVAROISTA EI MAKSETA,
TARKOITUS ON SAADA KÄYTTÖKELPOINEN TAVARA KIERRÄTTÄMÄN.

Kodin ongelmatilanteet (maalit, akut, liimat, öljyt yms.)
voi viedä kaupungin keskusverikolle, Teollisuuskatu 2,
arkisin klo 7 - 15.

Eero Antikainen
P.O. Box 2500 Eldoret
Kenya

IISALMEN LUONTOUUTISET

Luontokokemus Keniassa:

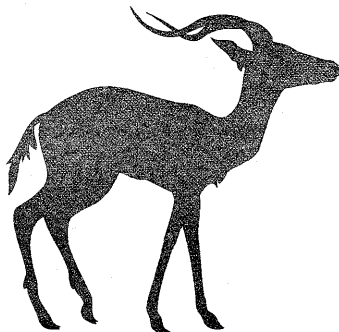
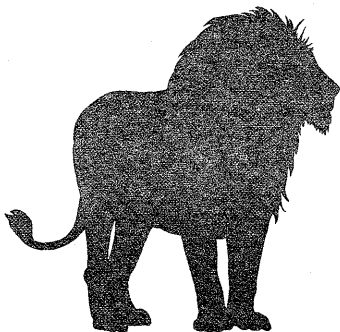
KÄVELYSAFARI

Yleensä missä päin maailmaa ollaankin, suurten villieläinten katselu tehdään autosta käsin eläimistön käyttöön varatuissa reservaateissa tai kansallispuistoissa. Käveleminen alueen sisäisillä teillä- ja vieläpä autosta poistuminen edes hetkeksi- on ankarasti kielletty. Tämä on tietenkin aivan ymmärrettävää kun liikutaan esimerkiksi "leijonapuistossa".

Kenian luonnosta löytyy kuitenkin alue, missä voi toteuttaa safariretken kävelen. Kävelyn voi tehdä täysin turvallisesti jopa metsäteitä patikoiden, suuret nisäkkäät koko ajan ympärillä, tarvitsematta pelätä kimppuun karkaavia otuksia.

Kokemus on eräällä tavalla ainutlaatuinen ja viehättävä. Tuulee tunne paratiisista, missä eläimet ja ihmiset, lajista riippumatta, ovat ystäviä keskeneen.

Keski-Keniassa, Kenia-vuoren liepeillä, noin parinkymmenen kilometrin päässä Nyerin kaupungista, ovat kuuluisat safarimatkaileu kohteet Treetops (kuvaus Iisalmen Luonnonuutisissa 1990 (1): 14-17) ja Arkki (Iisalmen Sanomat 18.8.1990:11). Ryhmän täydentää Aberdare Country Club'in omistama suurehko maa-alue kansainvälisen tason hotelleineen.

Hotelli on perustettu jo brittiläisellä ajalla, joten sen edustalle on rakennettu kaunis golfkenttä. Suurin osa hotellin omistamasta karjatilasta (ranch) jokilaaksoineen on säästetty kuitenkin alkuperäiselle faunalle, jonka lajeja ei saa metsästää eikä millään muullakaan tavalla häiritä. Eläimet ovatkin vuosien kuluessa tottuneet ihmisen läsnäoloon karttamatta tai säikkymättä heitä. Kävelysafari eräänä kauniina toukokuun aamupäivänä tällä Aberdaren kauniisti kumpuilevalla alueella oli muitoisia kokemus.

Jo laskeutuessamme kukkulan rinnettä, jolla Country Club sijaitsee, saimme nauttia komeista näköaloista, hehkeästi kukkivista puista, pensaista ja kenttäkerroksen kasveista. Lintut pitivät aamuista konserttiaan. Paviaanilauma paineli edellämme ja jäi metsän rajaan majailemaan. Emme epäröineet ohittaa niitä. Olihan hotellin väki vakuuttanut kuinka turvallista on heidän maillaan liikkua. Joitakin Thomsonin gaselleja (Gazella thomsonii) pomppi tien yli. Vaaleammat Grantin gasellit (G. grantii) tyytyivät välinpitämättöminä sueraamaan puiden katveista tallusteluamme. Usein pysähdyimme lintuja kiikaroimaan. Muutaman lajin määrittämisessä ääntelyn perusteella oli puuhaa, kun piti vertailla ääniä muihin samantapaisiin lähilajien sointuihin ja kuulostella pitkään.

Pian laajajako ruohostoaukio levittäytyi eteemme lukuisine suurnisäkkäineen. Ryhmä verkkokirahveja (Giraffa reticulata) näyttäytyi syömäpuuhissa (sateenvarjoakaasioiden latvaoksat) seeperalauman (=Common Zebra Equus burchelli) joukossa. Jotkut seeproista olivat makuulla eivätkä välittäneet nousta ennen kuin olimme parinkymmenen metrin päässä niistä. Syy makuiluun selittyi sillä, että seepretammat vartioivat maassa pitkin pituuttaan makaavia, väsyneitä varsoja. Juhlavaa oli katsella lähietäisyydeltä luonnonvaraisia kirahveja ilman auton aiheuttamia rajokkeita- tai suojaa. Samalla aukioilla useita elandeja (Taurotragus oryx) kiskoi heinää, lauma impaloita (Aepyceros melampus) kuljeskeli hiljalleen, Kongonit eli Coke's Hartebeesit (Acelaphus buselaphus cokii) kääntyivät töllöttämään meitä ja muutamat pensaspukit (Tragelaphus scriptus) etsivät varjoa harvalukuisten puiden katveista. Elandit näyttivät olevan omissa oloissaan. Eräs tämän varsin suurikokoisen antiloopin (säkäkorkeus 175-183 cm, Williams 1986) yksilöistä oli kuitenkin päättänyt kulkea juuri siihen suuntaan missä me kaksijalkaiset liikuimme. Päätäväisestään se käveli kohti. Ajatukseen jo astui, että kappas vain, kummatkohan tässä tietä antavat, ihmiset vai valkoraitainen eland-härkä. Nelisen metriä oli enää etäisyyttä välillämme kun eland astui tynnosti polun sivuun. Tervehdimme kohteliaasti päätämme nyökytellen - ja jatkoimme matkaamme vastakkaisiin suuntiin.

Nuo elandit eivät olleet millään tavalla kesytettyjä tai ihmisen ruokkimia, vaan täysin luonnonvaraisia eläimiä. Aberdareen tutustuneet luonnon ystävät, paljolti ulkomaalaisia, olivat vuosien kuluessa voittaneet niiden luottamuksen ja alkaneet liikkua yhä enemmän kävellen tällä viehättävällä alueella.

Lämpimin luontoterveisin:

EERO ANTIKAINEN

-hahmokuva (valoajäljennös) elandista

TIEDONANTOJA

Tiedonantoja

tiedonantoja

Kärhöjä Iisalmessa

Alppikärhö (*Clematis alpina*, subsp. *alpina*) on kasvanut jo vuosikausia Leppirannassa luonnonsuojelualueella. Se on si-
nikukkainen, puuvartinen köynnös eli liaani.

Leppirannan kärhö viihtyy siellä erittäin hyvin rantalehdos-
sa ja nousee vieressä kasvavissa lepissä jo yli 5 metrin
korkeuteen. Se selviää myös omin avuinsa ja on näin ollen
myönteinen kokeilutulos ja toteuttaa näin myös omalta osal-
taan A.J. Huuskosen tavoitetta, jonka mukaan nykyiselle
luonnonsuojelualueelle on tuotu monia Iisalmessa vieraita
kasveja, jotka sitten saavat olla hoitamatta ja katsotaan,
mitkä niistä viihtyvät luonnonvaraisena täällä. Ja alppikär-
hö viihtyy ja kukkii runsaasti.

Suomessa kasvaa luonnonvaraisena toinen tämän kärhön alala-
ji, siperiankärhö (*Clematis alpina*, subsp. *sibirica*), jolla on
valkoiset kukat. Sitä on tavattu Suomesta vasta sotien jälkeen
kolmesta eri paikasta: Lappväärtistä Pohjanmaalta,
Tervolasta Perä-Pohjanmaalta ja nyt aivan viimeksi Nurmek-
sesta Pohjois-Karjalasta. Siperiankärhön varsinaisen alue
alkaa vasta Äänisjärven takaa jatkuen Siperian läpi aina
Tynnelle merelle saakka.

Koristekasvina meillä viljellään edellä mainittua alppikär-
hää, ja se viihtyy puutarhakirjojen mukaan aina IV kasvivyö-
hykkeeseen asti eli siis juuri Iisalmeen saakka.

Lisäksi pihapuutarhoissa talojen seinustojen köynnökseenä
viljellään paria muutakin kärhölajia. Niistä komein on epä-
ilemättä jalokärhö (*Clematis X jackmanni*), jolla on suuret n.
10 cm leveät syvänsiniset tai punaiset kukat. Puutarhakijal-
lisuuden tietojen mukaan se menestyisi korkeintaan vyöhyk-
lä II, siis aivan eteläisimmässä Suomessa. Täällä Iisalmes-
sa, siis vyöhykkeen IV pohjoisrajalla kasvaa kuitenkin tämä
jalokärhö Toini Julkusella Omakotitie 33:n asuinrakennuksen
seinustalla. Jalokärhö on kasvanut siellä jo useita vuosia ja
kukkinut erittäin runsaasti aina pitkälle syyskuuta asti.
Yliä ihmellisempää on, että tämä kärhö on rakennuksen poh-
joisseinällä.

Tajakoiden pihassa Porosuolla rakennuksen seinustalla kasvoi aikoinaan keltakukkainen kiinankärhkö (*Clematis tangutica*). Se viihtyykin pitkälle pohjoiseen aina vyöhykkeeseen V asti eli siis Kajaani - Tornio linjan pohjoispuolelle.

Viljo Åberg

Harvinainen muoto kuusesta Iisalmessa

Aluemetsänhoitaja Uno Kauhanen on lähettänyt allekirjoittaneelle näytteen maanviljelijä Heikki Kumpulaisen löytämästä kuusesta, oikeasta "minikuusesta".

Hiitosen Suomen Kasvion mukaan tämä kuusen erikoinen muoto on *Picea abies*, f. *brevifolia*. Sen tunnusmerkkinä Hiitonen mainitsee, että sen neulaset ovat 2 - 5.5 mm. Tässä näytteessä ne ovat 2 - 4 mm. Sen harvinaisuusluvuksi on merkitty 7, ja sitä on tavattu seuraavissa kasvitieteellisissä maakunnissa: Ab-Ka, St, Ta, Oa, Ob. Ei siis lainkaan täällä Savossa (Sa ja Sb).

Nyt löydetty minikuusi kasvaa Heikki Kumpulaisen maalla Ruotanmäessä Riitamäen eteläpäässä paikassa, jonka koordinaatit ovat 73443260:496800. Kuusi on 80 cm korkea ja rungon läpimitta tyvässä on 3 cm. Tämä minikuusi on muotoutunut tiheäksi ja kauniin kartionmuotoiseksi.

Uno Kauhasen lähettämä näyte on liitetty Luontomuseon kasvikoelmiin

Viljo Åberg

SINIVUOKON KERROTTU MUOTO

Sinivuokolla on normaalisti kehäkehtiä 6 tai harvemmin 7. Luonnosta tunnetaan kyllä sellainen muoto, jolla kehälehtiä on kaksinkertainen määrä eli 12. Tällaisia kukkia sanotaan kerrotuksi.

Fl. maisteri Jukka Väre on toimittanut Luontomuseon kasvikoelmaan näytteitä kerrottukukkaisesta sinivuokosta, tieteelliseltä nimeltään *Hepatica nobilis* F. plena. Tämä sinivuokon erikoinen muoto on alunperin kotoisin luonnosta Hämeen Kangasalta, josta se on 1950 luvulla tuotu kukkapenkkiin Nokialle. Sieltä se on n. 10 vuotta sitten siirretty Ylivieskaan, jossa se viihtyy hyvin Tapio Väreön tontilla kukkapenkissä rakennuksen seinustalla.

Tällainen kerrottu sinivuokko on hyvin harvinainen. Hiitosen Suomen kasviossa sen harvinaisuusluvuksi on merkitty 8, ja sitä on tavattu maamme etelä- ja lounaisosan kasvitieteellisissä maakunnissa: Ab, N ja Ta.

Viljo Åberg

KANGASVUOKKO VARPAINJÄRVELLÄ

Allekirjoittanut tapasi Olavi Pirisen (osoite: Lapinlahti, Matin ja Liisan tie 1) 22.7.1991 Iisalmen aluesairaalassa ja keskustellessamme kasveista, hän kertoi tavanneensa Varpaisjärvellä Rokulan kankealla hiekkaharjumaalla kangasvuokon (Pulsatilla Vornalis) vuona 1971.. Mukana silloin oli Kaukas-yhtiön työnjohtaja, joka myös tunnisti kangasvuokon. Vuokkoja oli useita. Olavi Pirinen kävi myöhemmin katsomassa niitä mutta alue oli aukkohakattu ja kulotettu, eikä kangasvuokkoja enää löytynyt.

Kangasvuokon varsinainen alue on Etelä-Karjalan ja Etelä-Savon kasvimaakunnissa, jossa sitä tavataan Salpausselkien harju- ja petäjikkökankailla, kanerva- ja jäkälätyypin maille. Näiltä Salpausselkien alueilta se on edennyt länteen Etelä-Hämeen rajoille, mutta ei ole päässyt sieltä lännemäksi kun vastassa oli toinen kylmämökkälaji, hämeenvuokko eli sormilehtinen kylmänkukka (Pulsatilla patens). Kangasvuokko risteytyy tämän lajisukulaisensa kanssa, mutta risteytymä on marto, eli siis, että ei tule itävää siementä ja näin kangasvuokon leviäminen länteen Salpausselkää pitkin on pysähtynyt.

Etelä-Savon taajakkoalueilta Kouvolan seudulta ja Valkealan Tuohikotista se on levinnyt pohjoiseen johtavia harjuja myöten, yksittäistapauksina aina Joroisiin saakka. Hyppäys sieltä Varpaisjärvelle olisi 150 km !

Viljo Åberg

PUNAISIA KYPSIÄ LAKKOJA !

Heinäkuun lopulla 1991 soitti allekirjoittaneelle emäntä Kaino Hukkanen Vieremän Pyöreän Niemisenmäeltä. Hänen avio-puolisonsa maanviljelijä Erkki Hukkanen oli lakkaretkellään 30.1.1991 kotinsa läheisyydessä Poikainmäen Rahkasuolla, hyvin tutussa monesti käydyssä paikassa, tehnyt erikoisen huomion. Osa paikan kypsistä, normaalikokoisista lakan (suomuraimen, hillan = Rubus chamaemorus L.) marjoista oli selvästi punaisia, jopa tummansävyisiä.

Kaino Hukkanen oli tallettanut osan marjoista pakastimeen. Luonnonystävien kasvisjaosto kävi Vieremä-retkeilyllään 9.8.1991 katsomassa ja kuvaamassa punaiset kypsät marjat ja oli yhtä ihmeissään kuin löytäjät. Muutama marja on Iisalmen Luontomuseon pakastimessa ja kuvat Luontomuseon kokoelmissa. Kasvitieteellinen kirjallisuus, sen paremmin kuin hyötykasviteoksetkaan, eivät mainitse lakkoja punaisiin, vaan aina keltaisiin marjoihin.

Tosin Retkeilykasvio (I-painos s. 201) sanoo marjojen olevan tavallisesti keltaisia, mikä viitanee muihinkin mahdollisiin. Maisteri Seppo Vuokko, vieraillessaan Luontomuseolla 24.10.1991 esitelmätokallaan Iisalmissa, muisteli myös kuulleensa kypsistä punaisista lakoista Lapissa. Muista luontomme hyötymarjoista tunnetaan runsaastikin poikkeavia marjavärimuotoja, kuten valkoiset puolukat, mustikat ja variksenmarjat.

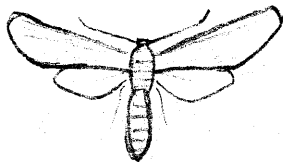
Kaikista tällaisista erikoisuuksista on Iisalmen Luontomuseo (puh. 977-1501586) kiinnostunut koskien yhtähyvin varsinaisia näytteitä kuin tietoja löydöistä

SOUKKOKOHRÄÄJÄ IMPORTTINA IISALMEEN BANAANILASTISSA !

Sen lisäksi, että omien vakituisten hyönteislajiemme ohessa Suomeen eksyy tai vaeltaa satunnaisia lajeja, tulee myös ihmistoiminnan mukana ns. importtilajeja. Useimmiten näitä ilmestyy erinlaisten ruoka-, tekstiili- ja taimi- yms. läheysten seassa, josta ne sitten saattavat edetä muuallekin. Tiedotusvälineissä kerrotaan eniten importtiperhosista, erityisesti pikkuperhosista. Myös kookkaampia perhosia ilmaantuu silloin tällöin.

Levikkipäällikkö Risto Ryhäselle oli Kauppiais Kärkkäinen Pörsänmäen kaupasta ilmoittanut 7.9.1991 löytäneensä perhosen näköisen hyönteisen banaani- ja papaijasta. Sen lähellä oli ollut myös seittiä ja jonkinlainen kotelo. Risto Ryhänen toimitti löydöt Iisalmen Luonnon Ystävien Yhdistyksen hyönteisjaostolle. Opiskelija Lassi Tallgren määritteli löydön alustavasti kehrääjäperhosten heimoon SOUKKOKEHRÄÄJÄT (CTENUCHIDAE SYNTOMIDAE) kuuluvaksi. Samalla ilmeni, että jo keran aikaisemmin 22.11.1989, on lehtori Sirkka Immosen kautta hyönteisjaostolle toimitettu importtilöytönä Iisalmesta Tuo-mo Blinnikan kaupasta samantapainen kehrääjä kaupan lattiasta banaani- ja papaijasta purettaessa. Edelleen tuntee hyönteisjaosto importtikkehrääjän Ruukista Keski-Pohjanmaalta 1.9.1966 kaupasta löydettyä ja sekin banaani- ja papaijasta. Kaikki kolme löytöä on preparoitu ja ne tulevat aikanaan Iisalmen Luontomuseon kokoelmiin. Levikkipäällikkö Risto Ryhänen teki Pörsänmäen löydöstä radio-ohjelman, joka kuultiin Paikallisradio Salmisessa syyskuussa 1991.

Soukkokehrääjien perhosheimoon kuuluu noin 2300 lajia, joista suurin osa elää tropiikissa, joitakin lajeja myös Euroopassa. Lähimmäksi Suomea ilmoitetaan luonnossa tavattavaksi Saksaan levinneet Euroopansoukkokehrääjä (Syntomis phegea) ja Ruskosoukkokehrääjä (Dysauxes ancilla), joista edellinen on pari kertaa harhautunut myös Tanskaan ja Ruotsiin. Importtilajeja tulee meille erikoisesti juuri banaani- ja papaijasta Etelä- ja Keski-Amerikasta, kuten Kolumbiasta. Yli-

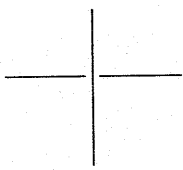
Tyypillinen SOUKKOKEHRÄÄJÄN yleisulkonäkö. Banaani- ja papaijasta Suomesta löytyneet yksilöt vaihtelevat väriltään mustanruskeista mustanvihreisiin, metallihohtoisiin. Koko artikkelissa mainituissa yksilöissä vaihtelee 3-3.5 cm siipen kärkivälinä.

opistoissamme on tarkemmin määritetty niitä kuuluviksi mm. sukuihin Macrone, Antichloris ja Ceramidia. Ajallaan saataneen Iisalmen ja Ruukin löydötkin tieteelle ilmoitettua ja silloin tarkemmin määritettyä.

Ulkonäöltään soukkokehrääjät muistuttavat Suomen perhosista eniten Angervoperhosia (Zygaenidae) ja luokituksestaan ne ovat läheisintä sukua Suomen perhosista heimolle Siilikehrääjät (Arctiidae).

Iisalmen Luontomuseo on kiinnostunut kaikenlaisista hyönteishavainnoista, myös importteina tehdyistä. Tiedot ja mahdolliset näytteet (mahdollisimman tuoreina ja hellävaroen käsiteltyinä - Luontomuseo antaa puhelimitse opastusta löydön käsittelyssä) olisi toimitettava Iisalmen Luontomuseon (puh. 977-1501586). Eksoottisiin hyönteislöytöihin pitää tietenkin suhtautua varoen kun ei tiedetä etukäteen mistä on kysymys. Hyönteisistä varoittavampia ovat kaukomaiden lasteissa ym. tulleet hämähäkit, usein ihmisellekin myrkyillään oireita aiheuttavina, päinvastoin kuin kotimaiset hämähäkkimme. Niitä kannattaa varoa koskettelemasta.

Matti Talgren

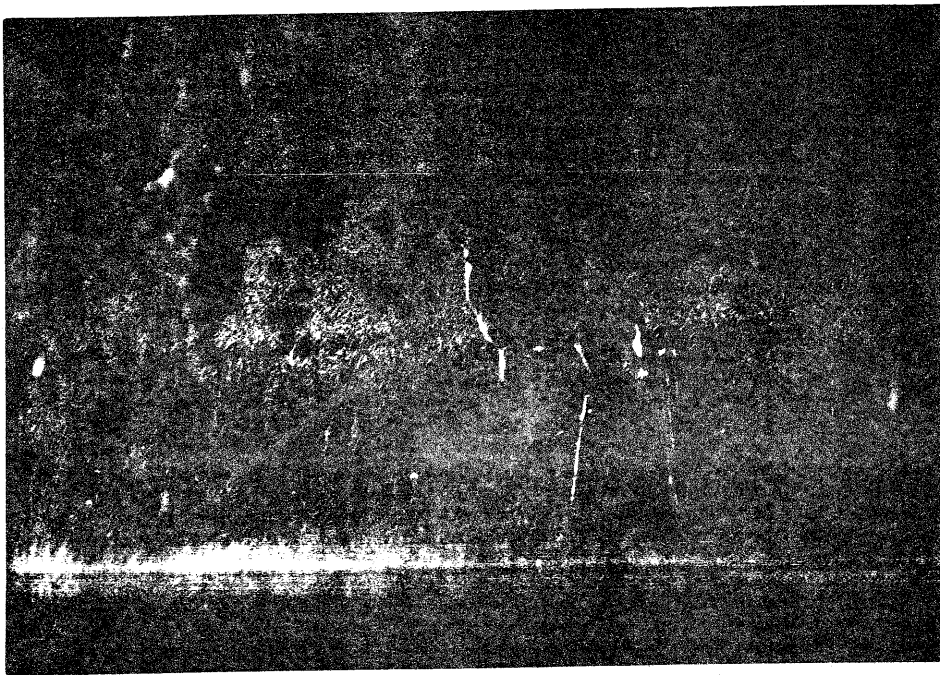
Opettaja Pertti Olavi Smedberg

Opettaja Pertti Smedberg kuoli vaikean sairaiden murtamana 29.10.1991. Hän oli syntynyt 17.5.1935. Pertti Smedberg toimi koulunjohtajana Nerohvirran ala-asteella.

Hän oli Iisalmen Luonnon Ystävain Yhdistyksen jäsen toimien sen hallituksessa 1977-85 ja osallistuen erityisesti kasvi- ja museojaostojen toimintaan. Varsinkin kasvit olivat hänen kiinnostuksensa kohteena, ja hänen johdollaan yhdistyksen kasvisjaosto kävi 1978 tutustumassa Koukunlammin punaisiin suomenlumpeisiin. Mainittu Koukunlampi tuli tuolloin botanistien tietoisuuteen, ja se on vieläkin alue, jossa on eniten punaisia suomenlumpeita Iisalmen kaupungin alueella.

Pertti Smedberg siunattiin haudan lepoon omaisten ja läheisten läsnä ollessa 9.11.1991

Viljo Aberg

Valkohäntäpeuroja on viime vuonna nähty useassa paikassa Ylä-Savo.
Voidaan todeta niiden ilmeisesti jo vakiinnuttaneen esiintymisensä
ainakin kesäisin näillä alueilla.

Kuvan valkohäntäpeura on Runnilta Punnan maisemista ja sen kuvasi Unto
Niskanen heinäkuun alussa illalla.

Myös Vierämän Salahmin Lehtorannasta on luontomuseolle tullut valkohäntä-
peurasta kuvallinen dokumentti.

Valkohäntäpeuran tunnistaa nimenomaan sen pitkästä alapuolelta valkeasta
hännästä, jonka se usein juostettaan nostaa pystyyn.

ILYY:N HALLITUS 1992

Puheenjohtaja	Matti Tallgren
Varapuheenjohtaja	Sirkka Immonen
Hallituksen jäsenet:	Jukka Väre
	Erkki Väisänen
	Jarmo Yliluoma
	Pertti Kaarakainen
	Martti Järnfors
	Kai Jäderholm
	Laura Honkajärvi

ILYY:n JAOSTOT

MUSEO- JA KIVIJAOS

Kai Jäderholm

SIENIJAOS

Sirkka Immonen

KASVIJAOS

Matti Tallgren

LINTUJAOS

Jarmo Yliluoma

VALOKUVAUSJAOS

Kai Jäderholm

HYÖNTEISJAOS

Matti Tallgren

NISÄKÄSJAOS

Uolevi Skaren

YMPÄRISTÖNSUOJELUJAOS

Erkki Väisänen

